

Київський національний торговельно-економічний університет
Кафедра міжнародного приватного, комерційного та цивільного права

ВИПУСКНА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему:

ПРАВОВИЙ СТАТУС ЛОМБАРДІВ

студента 2 курсу 6 м групи ФМТП
денної форми навчання
спеціальності 081 «Право»
спеціалізації
«Комерційне право»

Балабана Андрія Вадимовича

Науковий керівник
к.ю.н., доц.

Пальчук Петро Миколайович

Гарант освітньої програми,
д.ю.н, доц.

Мазаракі Наталія Анатоліївна

Київ-2019

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ПРАВОВА ПРИРОДА ЛОМБАРДУ ТА ЛОМБАРДНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	
1.1. Поняття та ознаки ломбарду як суб'єкта господарських правовідносин.....	7
1.2. Ломбардна діяльність як предмет правового регулювання.....	17
1.3. Нормативно-правове забезпечення діяльності ломбардів в Україні.....	28
РОЗДІЛ 2. ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ СТВОРЕННЯ ТА ДІЯЛЬНОСТІ ЛОМБАРДІВ В УКРАЇНІ	
2.1. Особливості створення ломбарду та його легітимація.....	34
2.2. Організаційно-правові засади управління ломбардами та порядок провадження ними діяльності.....	40
2.3. Державний контроль за діяльністю ломбардів за законодавством України.....	43
ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ	46
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	49

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. В Україні щораз більшого розвитку набуває діяльність ломбардів, які здійснюють операції з кредитування фізичних осіб під заставу майна. На сьогодні ломбарди є одними з інституцій, які задовольняють споживчі фінансові потреби, насамперед, фізичних осіб. Вітчизняний ринок ломбардних послуг розвивається швидкими темпами. Однією з причин є «періодичні» економічні кризи та низька купівельна спроможність населення. Ломбарди орієнтовані на видачу дрібних та короткострокових кредитів. Середній розмір такого кредиту становить близько 1 тис. грн. Нетривалий період, на який беруть кредити в ломбардах, можна пояснити високою відсотковою ставкою за ними. Середньозважена річна відсоткова ставка за фінансовими кредитами ломбардів становить більше 200%. Пріоритетними напрямками діяльності зазначених суб'єктів господарювання є торгівля не викупленим із застави майном, скупка, ремонт, виготовлення і торгівля ювелірними виробами й надання супутніх послуг. До супутніх послуг ломбарду віднесено оцінку заставленого майна; посередницькі послуги зі страхування предмета застави та реалізацію заставленого майна.

Вітчизняний ринок ломбардних послуг розвивається швидкими темпами, що обумовлено низкою причин, що є певним відображенням розвитку економіки України. Однією з причин є «періодичні» економічні кризи та низька купівельна спроможність населення, оперативність надання коштів ломбардами та інше. Це в свою чергу створює передумови щодо створення доволі значної кількості ломбардів, зокрема станом на 01.01.2019 року в Україні діє 712 ломбардів. У тому, що це швидкий, зручний та вигідний інструмент кредитування, на власному досвіді переконуються дедалі більше позичальників, насамперед фізичні особи. Середній розмір такого кредиту становить близько 1 тис. грн.. Проте середньозважена річна відсоткова ставка за фінансовими кредитами ломбардів може значно перевищувати ставку, яку пропонують банки.

Ломбарди як кредитні установи мають свої переваги і недоліки. Головною перевагою цих установ є можливість в короткий термін, швидко отримати ліквідні фінансові кошти на будь-які потреби. Однак можливість швидкого отримання коштів призводить до того, що кредити ломбардів є надзвичайно дорогими порівняно з позиками банківських установ чи кредитних спілок та повинні бути забезпечені надзвичайно ліквідною заставою. Отож дослідження інституту заснування ломбардів є необхідним і вагомим елементом удосконалення правового регулювання суб'єктів підприємництва. А для з'ясування порядку створення такого суб'єкта господарювання важливо визначити особливості правового статусу ломбарду.

Проблеми створення та діяльності ломбардів віднедавна набули в Україні особливої актуальності в зв'язку з законопроектною ініціативою щодо прийняття комплексного Закону України про ломбарди та ломбардну діяльність (законопроект № 1800 від 20.01.2015 року). Це вкотре спровокувало дискусію з приводу доцільності й необхідності окремого законодавчого регулювання ломбардів в Україні.

Окресливши економічні та організаційні чинники маємо зазначити, що чинне законодавство, що регламентує функціонування ломбардів на ринку фінансових послуг, не є логічно завершеним, упорядкованим. Насамперед відсутній спеціальний законодавчий акт, який унормовує діяльність ломбардів або унормовує діяльність щодо провадження ломбардної діяльності. Бракує й необхідних методичних розробок для підвищення ефективності діяльності ломбардів, проте є поширеною підприємницька практика щодо діяльності організацій, що здійснюють ломбардну діяльність. При цьому, поза будь-яким сумнівом є необхідним належне правове регулювання даного виду діяльності на ринку фінансових послуг цьому ринку.

Теоретичну основу випускної кваліфікаційної роботи складають дослідження таких вчених, як О. Ю. Баранова, І. В. Борисова, Н. В. Гаврилова, М. М. Голика, Т. О. Міхайлюка, О. Л. Маркова, К. Л. Нетудихата, Є. С. Осадчого, Л. В. Хомко та ін.

Мета та завдання дослідження. Автор випускної кваліфікаційної роботи ставив за мету аналіз правового регулювання та особливості здійснення ломбардної діяльності в Україні.

Для досягнення поставленої мети потрібно виконати такі **завдання**:

- розглянути поняття та ознаки ломбарду як суб'єкта господарських правовідносин;
- дослідити ломбардну діяльність як предмет правового регулювання;
- з'ясувати нормативно-правове забезпечення діяльності ломбардів в Україні;
- виявити особливості створення ломбарду та його легітимація;
- охарактеризувати організаційно-правові засади управління ломбардами та порядок провадження ними діяльності;
- проаналізувати державний контроль за діяльністю ломбардів за законодавством України.

Об'єкт дослідження – суспільні відносини у сфері здійснення ломбардної діяльності.

Предметом дослідження є правовий статус ломбардів.

Методами дослідження аналіз і синтез, використовувався в першому розділі пункті 1.3, формально-логічний метод використовувався в другому розділі, пункті 2.1, порівняльно-правовий, використовувався в першому розділі пункті 1.3, системний метод використовувався в другому розділі пункті 2.3.

Наукова новизна дослідження полягає в комплексному дослідженні правових засад створення ломбарду та розробка пропозицій з удосконалення правового регулювання ломбардної діяльності в Україні у напрямі збільшення довіри до цього суб'єкта підприємницької діяльності, практичного використання вказаної організаційно-правової форми та підвищення ефективності господарювання.

Окремі положення випускної кваліфікаційної роботи викладено у статті «Ломбардна діяльність як предмет правового регулювання», що опублікована у

збірнику наукових статей « Правове забезпечення підприємницької діяльності»
- К.: Київ. нац. торг.- екон. Ун-т, 2019. С. 10-16.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що їх зміст у багатьох аспектах доповнює наукові значення з історії розвитку та функціонування ломбардів в Україні. Зібраний матеріал і узагальнення можуть бути використані для підготовки узагальнюючих праць, при підготовці лекційних занять та спецкурсів у вищих навчальних закладах.

Структура випускної кваліфікаційної роботи обумовлена метою і предметом дослідження та авторським підходом до розгляду обраної теми. Випускна кваліфікаційна робота складається із вступу, двох розділів, які включають в себе шість підрозділів, висновків та списку використаних джерел. Повний обсяг роботи становить 64 сторінки. Список використаних джерел складається з 59 найменувань.

РОЗДІЛ 1

ПРАВОВА ПРИРОДА ЛОМБАРДУ ТА ЛОМБАРДНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

1.1. **Поняття та ознаки ломбарду як суб'єкта господарських правовідносин**

Перед тим як розкрити поняття та ознаки ломбарду як суб'єкта господарських правовідносин, потрібно зрозуміти як виник даний інститут.

Ломбарди вже не одне століття відіграють важливу соціально-економічну роль у житті суспільства. Надаючи послуги з короткострокового кредитування фізичних осіб, ломбарди задовольняють відповідні потреби різних верств населення, сприяють підтримці його життєвого рівня, зменшують соціальну напругу в країні, а також забезпечують підвищення платоспроможного попиту на товари та послуги в цілому. Інакше кажучи, ломбард – це ефективна кредитно-фінансова установа, послугами якої щороку користується більше п'яти мільйонів людей у всьому світі. В умовах кризи, яка сьогодні розгортається в Україні, більшість суб'єктів ринку фінансових послуг скорочує свою діяльність, зокрема кредитну. Ломбарди, навпроти, активно нарощують свою присутність на ринку, використовуючи свої природні конкурентні переваги. Сьогодні роль ломбардів у житті українців тільки зростає, що вимагає проведення окремого дослідження тенденцій їх розвитку в сучасних умовах[53].

На думку дослідників, назва ломбардів пішла від місця, де вони вперше почали функціонувати в тринадцятому сторіччі в італійській області Ломбардії. Це були банківські контори, які спеціалізувалися на наданні позик під заставу [54].

Історія становлення даного інституту дуже важлива, адже зародження ломбарду означає що суспільство, в конкретному проміжку часу перейшло на новий рівень економічних відносин. Інтерес до ломбардів має глибоке коріння,

так як ломбарди є найдавнішим фінансовим інструментом людства і має багатотисячлітні традиції.

Ломбарди мають багату історію, будучи одним з найстаріших фінансових інститутів. Прототипи ломбардів з'явилися в Китаї 30 століть назад і видавали невеликі кредити селянам. В середні віки перші Ломбардні дома з'явилися в Італії, в провінції з такою ж назвою, Ломбардія. В 1468 році завдяки старанням монастирів, чернечий орден францисканців, заснував першу банкірську контору «Монт ді Пієта». Через 30 років такі контори вже існували по всій Італії і мали в народі назви «Дома ломбардців» або просто «Ломбарди». В кінці XV століття король Франції дозволив лихварництво в своїй країні, і вже в XVIII столітті муніципальні ломбарди із Франції широко розповсюдилися по всій Європі. Послугами Ломбардів користувалися різні верстви населення, в тому числі й знатні особи. Так, Королева Іспанії Ізабелла, передала в заставу свою діамантову корону, щоб на отримані гроші фінансувати подорож Колумба до Америки. Можна припустити, якби не даний інститут, то відкриття цього материка відклалось на невизначений час, тобто ломбарди відігравали важливу роль не тільки в містах, але в усьому світі. В Російській імперії Ломбарди (кредитні товариства; кредитні каси і т. д.) отримали поширення із середини XVIII століття і прийшли з Польщі та Голландії. Ломбарди існували у вигляді казенних і приватних підприємств. Діяльність їх вважалась справою потрібною і звичайною. В радянські часи з 1922 року, міські ломбарди існували як підрозділи Держбанку СРСР і мали негативний імідж завдяки мізерним розмірам кредитів, величезним чергам і маленькою їх кількістю [55].

Ломбардна діяльність на території українських губерній почала розвиватися у другій половині дев'ятнадцятого століття, що позитивно позначилось на зростанні обсягів наданих позик та рівня економічної активності. На початку двадцятого століття відбувався активний розвиток фінансової системи, що у свою чергу, супроводжувалось розширенням кількості приватних, державних та муніципальних ломбардних установ, зменшенням вартості кредитів та зростанням обсягу фінансових операцій. У

радянський період, роль ломбарду як інституту кредитування населення була суттєво знижена, що у певній мірі, вплинуло на розвиток ринку фінансових послуг у цілому. З кінця вісімдесятих років двадцятого століття ломбардна діяльність поступово почала відновлювати свої позиції у сфері споживчого кредитування [56].+

Подібна ситуація та відповідні процеси спостерігаються в сучасних умовах. На сучасному нестабільному етапі розвитку як національної економіки, так і фінансового ринку ломбарди можуть створити серйозну конкуренцію комерційним банкам та кредитним спілкам із кредитування фізичних осіб [51, с. 51]. +

Отже від історії переходимо до поняття і ознак ломбарду. Перш за все, ломбард здійснює свою діяльність як повне товариство. Тому спочатку розкриємо це поняття.

На сьогодні, розвиток ринкових відносин неминуче потребує теоретичного осмислення різних організаційно-правових форм підприємництва, де важливе місце займають господарські товариства, одним з видів яких є повні товариства. Недостатність вивчення господарської правосуб'єктності повного товариства, недосконалість та непослідовність законодавчої бази, несприятливі економічні умови призвели до того, що майбутні підприємці для ведення господарської діяльності дуже рідко обирають таку організаційно-правову форму, як повне товариство, в той час коли на заході така форма об'єднання осіб успішно використовується в різних сферах виробництва, торгівлі тощо. Необхідність вдосконалення законодавства про повні товариства та забезпечення реального функціонування цієї організаційно-правової форми свідчить про актуальність теми і доцільність проведення дослідження в даному напрямку[52].

Організаційно-правова форма повного товариства не облишена широких перспектив практичного використання. У світовій практиці такі підприємства успішно використовуються для ведення малого та середнього бізнесу. Інтерес до повного товариства спричинений перевагами в оподаткуванні в багатьох

країнах ринкової економіки [47, с. 77]. На сучасному етапі ця організаційно-правова форма використовується для створення короткострокових спільних підприємств, особливо привабливим стає використання її крупним капіталом для здійснення короткострокових інвестиційних проектів (щоб збільшити можливості своєї участі в реалізації великих проектів використовується можливість створення декількома малими та/чи середніми підприємствами повного товариства, таким чином об'єднуючи оборотні кошти і відповідальність всіх учасників до обсягів, що вимагаються замовником). Цей аспект практичного використання організаційно-правової форми повного товариства характерний як для країн далекого зарубіжжя, так і з розвитком інвестиційних процесів став актуальним для країн ближнього зарубіжжя, про що свідчать, наприклад, відгуки бізнесменів прибалтійських країн. В Україні ці аспекти ще не набули потрібного осмислення через відставання в розвитку інвестиційних процесів, однак це лиш підкреслює перспективність подібного напрямку. Є й інші переваги ведення господарської діяльності в організаційно-правовій формі повного товариства (це сприяє створенню більш цивілізованого ринку, підвищуючи ступінь довіри до ділових партнерів тощо) [26, с. 62]. Крім того, ця форма запозичена для розвитку зовнішньоекономічних відносин, що потребує детального вивчення та гармонізації, перш за все із законодавством Європейського Союзу.

Законодавство України визнає повне товариство, як і інші види господарських товариств, юридичною і особою, але в науці питання про юридичну природу повного товариства залишається дискусійним.

Сумніви щодо однозначного трактування повного товариства як юридичної особи виникають вже при розгляді ознак юридичної особи, яка існує незалежно від складу учасників, має від них певну автономію й може існувати вічно; має самостійну волю, яка не співпадає з волею окремих учасників тощо. У випадку повного товариства носієм правомочностей юридичної особи є його учасники, адже саме вони ведуть справи товариства від його імені, існування повного товариства безпосередньо залежить від складу учасників. Зміна складу

учасників повного товариства залежить від згоди інших учасників, може тягнути припинення діяльності товариства тощо[37, с 42].

Щодо поняття повного товариства слід зауважити, що доктринальний характер має визначення поняття повного товариства, закріпленого в Законі України «Про господарські товариства», [5] згідно якому повним визнається товариство, всі учасники якого займаються спільною підприємницькою діяльністю і несуть солідарну відповідальність за зобов'язаннями товариства всім своїм майном. Необхідно доповнити його лише вказівкою на те, що це товариство є «договірним господарським товариством». Законодавче визначення поняття повного товариства, яке наведене у Господарському кодексі України, [2] потребує удосконалення доповненням, що повне товариство може бути з правами або без прав юридичної особи, і, відповідно, уточненням, що додатковою відповідальність учасників за зобов'язаннями товариства є лише у разі наявності у товариства прав юридичної особи. Пропонуємо також виділити види повного товариства: закрите – з правами юридичної особи (в ньому майно належить товариству на праві колективної власності, претензії щодо погашення зобов'язань пред'являються, в першу чергу, до товариства, учасники товариства в цьому питанні прикриті його статусом юридичної особи, їх повна солідарна відповідальність виникає лише в разі неплатоспроможності товариства) і відкрите – без прав юридичної особи (в цьому разі учасники відкриті для пред'явлення претензій безпосередньо їм, майно товариства належить на праві спільної власності учасникам товариства, товариство ж використовує його у процесі господарської діяльності (відповідне право товариства є внутрішньо господарським правом, яке у прийнятому Господарському кодексу України було позначене як право оперативного використання майна, але пізніше було виключене вже з діючого Господарського кодексу України, на нашу думку, необґрунтовано, адже від цього існування його в господарському житті не припинилося).

Норми Господарського кодексу України слід застосовувати як норми спеціального кодифікаційного акту, які мають пріоритет як щодо Закону

України «Про господарські товариства», так і щодо Цивільного кодексу України, а норми Цивільного кодексу України [4] – як норми загального кодифікаційного акту, які мають пріоритет перед нормами Закону України «Про господарські товариства» як тому, що пізніше прийняті, так і тому, що мають кодифікаційний рівень. Отже, на сьогодні Цивільний кодекс України передбачає низку норм щодо статусу повних товариств, які на сьогодні мають застосовуватися у господарській сфері.

Учасники повного товариства не можуть від свого імені та у своїх інтересах здійснювати операції, подібно до цілей діяльності повного товариства, а також брати участь у будь-яких інших товариствах (крім акціонерних), що мають однорідний предмет діяльності (ст. 70 Закону України «Про господарські товариства»). А також особа може бути учасником тільки одного повного товариства (ст. 66 Закону України «Про господарські товариства»). Принцип здійснення діяльності полягає виключно в організаційно-правовій формі повного товариства.

Учасники повного товариства не можуть від свого імені та у своїх інтересах здійснювати операції, подібно до цілей діяльності повного товариства, а також брати участь у будь-яких інших товариствах (крім акціонерних), що мають однорідний предмет діяльності (ст. 70 Закону України «Про господарські товариства»). А також особа може бути учасником тільки одного повного товариства (ст. 66 Закону України «Про господарські товариства»).

Принцип здійснення діяльності полягає виключно в організаційно-правовій формі повного товариства. Назва ломбарду повинна містити імена усіх його учасників, слова «повне товариство» повинні містити ім'я одного чи кількох учасників з додаванням слів «і компанія», а також слів «повне товариство» (ст. 66 Закону України «Про господарські товариства»). Крім того, у повній назві повинно бути слово «ломбард». Забороняється використовувати назву, тотожну з існуючою назвою ломбардів, як повні, так і скорочені, та торгові марки інших ломбардів, зареєстровані в установленому законодавством

порядку, за відсутності на це законних підстав, а також похідні від назв, торгових марок, якщо таке використання вводить в оману споживачів фінансових послуг та інших осіб (п. п. 2.1.6 п. 2 Положення). Виділяємо такий принцип – принцип додаткових вимог до назви.

Ломбарди є важливою системною, системоутворюючою та структурною одиницею інфраструктури фінансово-кредитного ринку.

Деякі науковці не вважають за потрібне вивчати структуру, роль, процеси та результати діяльності ломбардів через малі обороти коштів. Вони недооцінюють їх економічне та соціальне значення, обсяги грошових ресурсів, якими оперують ці установи. Тому проаналізуємо реальний стан діяльності ломбардів в Україні та впливу на фінансово-кредитний ринок.

Згідно з положенням про порядок надання фінансових послуг ломбардами, ломбардом вважається така фінансова установа, винятковим видом діяльності якої є надання на власний ризик (саме на власний, особистий ризик) фінансових кредитів, фізичним особам.

Джерелом кредитних ресурсів мають виступати власні або залучені кошти. Кредити безпосередньо надаються під заставу майна та на визначений термін. Зрозуміло, що під певні проценти. Ломбарди можуть надавати і супутні послуги, до яких відносять послуги, що або є передумовою надання фінансового кредиту, або вже впливають із процесу його надання [26, с. 63]. Основним видом діяльності ломбардів є надання кредитів, переважно короткострокових та невеликих за розміром.

Згідно Положення про порядок надання фінансових послуг ломбардами ломбард – фінансова установа, виключним видом діяльності якої є надання на власний ризик фінансових кредитів фізичним особам за рахунок власних або залучених коштів, під заставу майна на визначений строк і під процент та надання супутніх послуг ломбарду.

Відповідно до норм діючого законодавства, ломбард – це фінансова установа, виключним видом діяльності якої є надання на власний ризик фінансових кредитів фізичним особам за рахунок власних або залучених

коштів, під заставу майна на визначений строк і під процент, а також надання супутніх послуг. У випадках, коли у населення виникає потреба в отриманні незначних сум коштів на короткостроковий період, така форма кредитування є найпростішою та найбільш конкурентно спроможною порівняно з банківськими установами та кредитними спілками [43]. На рівні підзаконних нормативно-правових актів визначено, що ломбард це фінансова установа, зокрема це передбачено до п 1.2 Положення про порядок надання фінансових послуг ломбардами, затверджене розпорядженням Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг України від 26.04.2005 року № 3981. Зокрема це Положення визначає, що ломбард – це фінансова установа, виключним видом діяльності якої є надання на власний ризик фінансових кредитів фізичним особам за рахунок власних або залучених коштів, під заставу майна на визначений строк і під процент та надання супутніх послуг ломбарду.

Таким чином, із визначення впливає що ломбард має право надавати кредити виключно фізичним особам. Відкритим залишається питання щодо можливості кредитування суб'єктів господарювання, хоча законодавство такої прямої заборони не містить, отже цілком можливим є видача кредитів ломбардами суб'єктам господарювання.

У ст. 4 Закону України «Про підприємництво» (чинною є лише дана стаття Закону), яка визначає, що ломбард може бути створений як державне підприємство, а щодо господарських товариств – тільки у формі повного товариства [8].

Разом з тим, серед науковців сьогодні ведуться дискусії з приводу розуміння змісту терміна «ломбард». Багато варіантів тлумачення економічної сутності поняття «ломбард» зумовлюють потребу здійснення додаткових досліджень з метою пізнання його специфічних ознак.

Деякі вітчизняні науковці С.В. Науменкова та С.В. Міщенко висловлюють думку, що ломбард – це небанківська кредитно-фінансова установа, виключним видом діяльності якої є надання на власний ризик фінансових кредитів фізичним особам за рахунок власних або залучених

коштів, під заставу майна на визначений термін і під відсоток; зберігання речей і надання супутніх послуг, пов'язаних з діяльністю ломбарду [42, с. 129].

Так О.Ю. Баранова вважає, що ломбард – це фінансова установа, яка надає послуги з короткострокового кредитування під заставу певних активів за рахунок власних і залучених коштів [25, с. 50].

Доцент економічних наук К.Л. Нетудихата стверджує, що ломбард – суб'єкт ринку фінансових послуг, який надає на власний ризик фінансові кредити фізичним особам за рахунок власних або залучених коштів, під заставу майна на визначений строк та під процент, а також надає супутні послуги [44, с. 129].

За словами Н.В. Гаврилової та Д. Ричкової, ломбард – це фінансова установа, яка приймає від населення на зберігання ювелірні та побутові вироби з дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння й надає позички під заставу таких виробів [31, с. 96].

Вчений-економіст Внукова Н. М. зазначає, що ломбард – фінансова установа, винятковим видом діяльності якої є надання на власний ризик фінансових кредитів фізичним особам у готівковій або безготівковій формі за власні кошти або на основі залучених коштів, крім депозитів, під заставу майна та майнових прав на певний термін і під процент, а також супутніх ломбардних послуг [30, с. 62].

Правова природа ломбарду, на нашу думку, має подвійну характеристику. З одного боку, ломбарду притаманні ознаки повного товариства, з іншого – відбиток накладає фінансова діяльність суб'єкта господарювання. Отже, окреслюючи правовий статус ломбарду, доречно зважати на обидві складові [41, с. 20].

З огляду на вищенаведене можна зробити висновок про наявність диференційованих підходів до трактування змісту терміна «ломбард». Спільною ознакою у тлумаченні є: визначення ломбарду як кредитної установи, яка надає фінансові кредити фізичним особам під заставу певних

активів за рахунок власних і залучених коштів. Відмінною ознакою є: отримання майна та майнових прав під процент і на визначений термін.

Позиціонування ломбардів на ринку фінансових послуг повинно здійснюватися шляхом окреслення їх інституційного статусу. Статус (лат. status – стан, становище) – абстрактний багатозначний термін, у загальному значенні – це «становище, позиція, ранг у будь-якій ієрархії, структурі, системі» [34, с. 400]. Тому під «інституційним статусом ломбарду» слід розуміти становище ломбарду в ієрархії інститутів ринку фінансових послуг, що визначається його правовим статусом і соціально-економічними відносинами з державними регуляторами, фізичними особами. Державними регуляторами, що здійснюють контроль за наданням послуг ломбардами, є Національна комісія з регулювання ринків фінансових послуг України і Міністерство фінансів України (у частині питань реалізації предметів застави).

Отже, підсумувавши викладене, робимо висновок, що даний інститут має дуже глибоке коріння, але саме в Італії він отримав всім нам знайому назву. Також потрібно зазначити на вплив ломбарду в середні віки на світовий перебіг подій. Щодо правової оцінки понять та ознак, то це повне товариство. Послуги які надає ломбард це фінансові, а саме кредити, а також оцінку заставленого майна і реалізацію цього майна. Ураховуючи трактування поняття «ломбард» на законодавчому рівні та в різних літературних джерелах, пропонуємо привести його у відповідність. Так, на рівні нормативних документів під поняттям «ломбард» слід розуміти небанківську фінансову установу, основним видом діяльності якої є надання на власний ризик фінансових кредитів споживачам ломбардних послуг на власний ризик у готівковій та безготівковій формі за рахунок власних або залучених коштів, під заставу майна та майнових прав на визначений строк і під процент, а також зберігання речей і надання супутніх послуг, пов'язаних з діяльністю ломбарду. Відмінними ознаками наведеного визначення змісту поняття «ломбард» є те, що визначено: суб'єктів отримання кредитів (споживачі ломбардних послуг: фізичні особи, суб'єкти малого

бізнесу); форму надання кредитів (готівкова або безготівкова); розширено види ломбардних послуг (зберігання речей; надання супутніх послуг).

1.2. Ломбардна діяльність як предмет правового регулювання

Ломбарди постійно відіграють важливу роль у житті суспільства. Надаючи послуги з короткострокового кредитування фізичних осіб, ломбарди задовольняють відповідні потреби різних верств населення, сприяють підтримці його життєвого рівня, зменшують соціальну напругу в країні, а також забезпечують підвищення платоспроможного попиту на товари та послуги в цілому. Виникає необхідність розбудови широкої мережі ломбардів та ломбардної інфраструктури. В умовах кризи, яка сьогодні розгортається в Україні, більшість суб'єктів ринку фінансових послуг скорочує свою діяльність, зокрема кредитну. Ломбарди, навпаки, активно нарощують свою присутність на ринку, використовуючи свої природні конкурентні переваги. Сьогодні роль ломбардів у житті українців тільки зростає, що вимагає проведення окремого дослідження тенденцій їх розвитку в сучасних умовах[45].

Ломбард як суб'єкт ринку фінансових послуг надає на власний ризик фінансові кредити фізичним особам за рахунок власних або залучених коштів, під заставу майна на визначений строк та під процент, а також надає супутні послуги. До останніх належать: оцінка заставленого майна; надання посередницьких послуг зі страхування предмета застави на підставі агентського договору зі страховою компанією; реалізація заставленого майна відповідно до чинного законодавства та умов договору [33,с. 137].

Навіть для тих, хто користується послугами банків, іноді важко знайти час та оформити усі документи згідно з вимогами фінансових установ. Ломбард же надає кошти швидко та без особливих документів. Головна мета цих установ – надати кредит клієнту під заставу майна з можливістю повернення речей

власнику при виплаті усієї суми. Причому розмір цієї суми та інші умови угоди часто є суто індивідуальними[46].

Парадоксальна ситуація в тому, що такий величезний сегмент фінансового ринку практично не регулюється на законодавчому рівні. Окремий закон про ломбарди та ломбардну діяльність досі не прийнято. Ломбарди у своїй діяльності керуються численними підзаконними нормативними актами Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг і загальними законодавчими актами, що регулюють питання застави та кредитування, наприклад, нормами Цивільного кодексу України тощо.

Мало того, що фізичні особи фактично не знають своїх прав у цих операціях, шансу розібратися в правовому регулюванні у пересічного клієнта ломбарду майже немає, навіть при великому бажанні. Розрізненість та ускладненість нормативної бази створює незручності для споживачів послуг. І, що найголовніше, фізичні особи, які змушені звертатись до ломбардів за споживчими кредитами, не захищені законодавчо. Майно, яке «фізичні особи» залишають у ломбарді, не застраховане від крадіжок, нещасних випадків та недобросовісності працівників ломбарду. Гарантій належного ставлення до речей, а тим більше до техніки чи авто, ніхто не надає. А отже, назад клієнт може отримати геть зіпсовану, неробочу річ, кошти за яку, звичайно, ломбард не повертатиме. [49]

Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг, оприлюднила основні показники діяльності ломбардів у 2018 році. Станом на 31.12.2018 до Державного реєстру фінансових установ було внесено інформацію про 415 ломбардів, що на 41 установу (або на 9,0 %) менше порівняно з відповідною датою 2017 року (станом на 31.12.2017 –456 ломбардів). Такі показники, як сума наданих фінансових кредитів під заставу та сума погашених фінансових кредитів, зменшились на 2,0 % та 0,1 % відповідно, а кількість наданих фінансових кредитів під заставу збільшилась на 2,4 %. Показник кількості договорів, погашених за рахунок майна, наданого в заставу

збільшився на 21,0 %. Середньо зважена річна процентна ставка за фінансовими кредитами ломбардів за 2017 рік становить 189,3 % (2017 рік – 197,7 %). Важливим показником, який характеризує ринок послуг ломбардів, є показник їх фінансового стану [59].

Сьогодні ломбарди можна відкривати в будь-яких приміщеннях, оскільки немає чітких вимог до місць їх розташування, охорони території, умов зберігання речей та багато іншого. Не визначено вимог до уставного капіталу ломбарду, вимоги до власного капіталу порівняно з іншими фінансовими установами мізерні та становлять лише 500 000 грн. Тобто відкрити ломбард може практично будь-хто, і матиме можливість зібрати за мізерні гроші цінні речі фізичних осіб та використовувати їх на власний розсуд.

Історично ломбарди працювали на довірі фізичних осіб до лихварів чи до місцевої влади, яка брала на себе відповідальність за діяльність цих установ, але зараз державна влада не забезпечує механізму контролю та відповідальності за ломбардну діяльність. Насамперед, така ситуація склалася через відсутність належного законодавчого забезпечення, що створює умови для зловживань у цій фінансовій сфері.

Лише законодавче врегулювання роботи ломбардів дасть змогу державі нести відповідальність за послуги, які надають ці установи. Фізичні особи ж у свою чергу отримають гарантії збереження якості своїх речей та оптимального розрахунку їхньої вартості, відповідно і кількості коштів, доступних для кредитування.

Розглядаючи положення щодо провадження діяльності ломбардами та правовий статус організацій, що провадять діяльність щодо кредитування, насамперед, фізичних осіб, необхідно визначити, власне які суб'єкти можуть провадити ломбардну діяльність або які організації можуть набувати статус ломбардів.

Ломбардна діяльність полягає у наданні фінансових та супутніх послуг.

До фінансових послуг ломбарду як суб'єкта фінансової діяльності необхідно віднести:

- Надання фінансових кредитів за рахунок власних коштів;
- надання фінансових кредитів за рахунок залучених коштів.

До супутніх послуг ломбардної діяльності належать:

- оцінка заставленого майна відповідно до чинного законодавства та/або умов договору;
- надання посередницьких послуг зі страхування предмета застави на підставі агентського договору зі страховою компанією;
- реалізація заставленого майна відповідно до чинного законодавства та/або умов договору [58].

Ломбардна діяльність з надання фінансових кредитів за рахунок залучених коштів підлягає ліцензуванню згідно із законодавством.

Фахівці вказують, що на сьогоднішній день відбувається підвищення попиту на ломбардні послуги, незважаючи на досить високі відсоткові ставки, адже ломбарди мають певні конкурентні переваги щодо інших фінансових установ. Позики практично видаються під заставу дорогоцінних металів та побутової техніки, адже вони є найбільш ліквідними, а позичальниками найчастіше виступають фізичні особи. Повернення коштів ломбарду забезпечується заставою ліквідного майна, на яке може бути накладено стягнення в разі неповернення коштів. Тому цілком логічно, ломбарди в умовах кризи є найстійкішими суб'єктами фінансового ринку, які мають змогу бути конкурентними на ринку фінансових послуг, тоді як інші кредитні установи змушені скорочувати обсяги своєї діяльності, або взагалі, покидати ринок [26, с. 19].

Визначаючи правову сутність ломбарду та особливості провадження ломбардної діяльності слід виходити із того, що закони України не закріплюють цих дефініцій.

Ст. 1 Закону України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг» від 12.07.2001 року вказує, що фінансова установа – юридична особа, яка відповідно до закону надає одну чи декілька фінансових послуг, а також інші послуги (операції), пов'язані з наданням фінансових

послуг, у випадках, прямо визначених законом, та внесена до відповідного реєстру в установленому законом порядку. До фінансових установ належать банки, кредитні спілки, ломбарди, лізингові компанії, довірчі товариства, страхові компанії, установи накопичувального пенсійного забезпечення, інвестиційні фонди і компанії та інші юридичні особи, виключним видом діяльності яких є надання фінансових послуг, а у випадках, прямо визначених законом, – інші послуги (операції), пов'язані з наданням фінансових послуг [9].

Таким чином, ломбардна діяльність – вид діяльності, що здійснюються ломбардами як різновидом фінансових установ, а найбільш поширеною формою виступає надання грошових позик фізичним особам, які як гарантію залишають матеріальну заставу у порядку передбаченому законодавством України щодо застави рухомого майна (закладу).

Ломбард має право здійснювати діяльність із надання фінансових послуг, що зазначені в його установчих документах, у порядку, установленому законодавством, тільки після внесення інформації про нього до Державного реєстру фінансових установ та отримання Свідоцтва про реєстрацію фінансової установи. Кожний відокремлений підрозділ ломбарду має право здійснювати діяльність з надання відповідних фінансових послуг виключно після отримання відповідної довідки про внесення інформації про відокремлений підрозділ ломбарду до Державного реєстру фінансових установ [6].

Проте власне Положення про порядок надання фінансових послуг ломбардами, затверджене розпорядженням Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг України від 26.04. 2005 року не визначає вимог щодо організаційно-правової форми такої фінансової установи та не визначає особливості провадження такою організацією господарської діяльності.

Так, ч. 1 ст. 119 Цивільного кодексу України визначає, що повним є товариство, учасники якого відповідно до укладеного між ними договору здійснюють підприємницьку діяльність від імені товариства і солідарно несуть додаткову (субсидіарну) відповідальність за його зобов'язаннями усім майном, що їм належать [4]. Відповідні аналогічні положення закріплені в інших

вказаних вище законах. Таким чином, ломбард і його учасники є суб'єктами підприємницької діяльності.

Таким чином, повне товариствоздійснюючи підприємницьку діяльність може здійснювати діяльність, яка не заборонена законами України, а випадку необхідності отримання спеціального дозволу, наприклад ліцензії на провадження такої діяльності, має отримати такий дозвіл у встановленому порядку.

Бутенко К. характеризує правове регулювання як здійснюваний за допомогою юридичних засобів процес упорядкування суспільних відносин з метою забезпечення певної сукупності соціальних інтересів, які вимагають правового гарантування [28, с. 25].

Правове регулювання ломбардної діяльності – це правовий комплекс передбачених нормами права організаційних, економічних і правових засад створення, діяльності, реорганізації і ліквідації ломбардів, їх об'єднань, порядок надання ломбардних послуг, здійснення регулятивних та наглядових функцій за діяльністю з надання цих послуг.

Щодо питання визначення спеціальної господарської компетенції варто підкреслити, що зазначені особливості ломбардів підтверджують думку І.В. Борисова про те, що імперативні приписи відбивають виключний характер їх господарської правосуб'єктності. Зокрема на думку зазначеного вище науковця фінансові установи як учасники ринку фінансових послуг створюються та функціонують у «модифікованих» («ускладнених») організаційно-правових формах. Функціональні правові засоби, що ускладнюють структуру основних елементів базових організаційно-правових форм юридичних осіб, зумовлені необхідністю дотримання в процесі діяльності фінансових установ таких спеціальних (функціональних) вимог: до порядку та структури формування статутного капіталу; до правового статусу, матеріального забезпечення та репутації засновників/учасників суб'єкта господарювання; до системи управління із створенням спеціальних органів та порядку реалізації господарської компетенції; до умов відповідальності та її

розподілу між засновниками та юридичною особою. При цьому ці спеціальні (функціональні) вимоги до організаційно-правових форм фінансових установ відбивають інтереси власності, управління та контролю не тільки з боку засновників/учасників фінансових установ, але також й інших учасників ринку фінансових послуг, наприклад, інвесторів [27, с. 61-62].

Власне законодавець визначає низку умов щодо повного товариства в разі виявлення ним бажання здійснювати ломбардну діяльність. Ці умови знаходять своє закріплення в спеціальному законодавстві, зокрема положеннях Закону України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг» від 12.07.2001 року [8], а також в Положенні про порядок надання фінансових послуг ломбардами [20]. Насамперед, діяльність ломбарду повинна відповідати вимогам законодавства щодо фінансових установ, відмінних від банків, в тому числі ломбард має бути внесений до Державного реєстру фінансових установ. Обов'язковою умовою є провадження ломбардної діяльності є наявність ліцензії на надання певних видів фінансових послуг [6].

Законодавець також визначає вимоги щодо формування системи належного корпоративного управління у такому повному товаристві. Це обумовлюється обов'язком мати внутрішні правила або положення, що регламентують надання ломбардом фінансових та супутніх послуг, затверджених у встановленому порядку учасниками повного товариства. Засновницький договір як установчий документ та інші внутрішні положення ломбарду повинні відповідати вимогам законодавства та містити вичерпний перелік видів фінансових послуг та супутніх послуг, які надає ломбард. У повному найменуванні такого повного товариства має міститись слово «ломбард» та найменування (прізвища) учасників. Забороняється використовувати найменування, тотожні існуючим найменуванням ломбардів, як повні, так і скорочені, та торгові марки інших ломбардів, зареєстровані в установленому законодавством порядку, за відсутності на це законних підстав, а також похідні від найменувань, торгових марок, якщо таке використання вводить в оману споживачів фінансових послуг та інших осіб. Відповідно до

Положення про порядок надання фінансових послуг ломбардами забороняється здійснювати будь-яку іншу підприємницьку діяльність, крім підприємницької діяльності, передбаченої законодавством для ломбардів. Дані облікової та реєстраційної систем ломбарду на будь-яку дату повинні відповідати даним бухгалтерського обліку. У своїй діяльності дотримуватися вимог чинного законодавства, зокрема про захист прав споживачів [29, с. 34-35].

Для гарантування виконання зобов'язань перед контрагентами повне товариство – ломбард повинен мати власний капітал у розмірі не менше ніж 500 тисяч гривень, а у разі наявності у ломбарду відокремлених підрозділів - не менше ніж 1 мільйон гривень. В цій частині законодавець визначає спеціальні вимоги щодо складеного капіталу повного товариства, який провадить ломбардну діяльність, проте маємо вказати що для повного товариства, який наприклад провадить торгівлю продовольством законодавець дозволяє учасникам повного товариства самостійно визначати розмір складеного капіталу.

Під час провадження діяльності з надання фінансових кредитів ломбарду забороняється залучати кошти фізичних осіб, за винятком коштів, отриманих на зворотній основі від фізичних осіб – учасників ломбарду. Також з метою захисту інтересів контрагентів ломбарду забороняється розташування приміщення ломбарду в малих архітектурних формах, тимчасових або некапітальних спорудах.

Особливістю надання фінансового кредиту цієї фінансової установи є те, що він надається на короткий термін. Термін кредитування у ломбарді становить від кількох днів (мобільні телефони) до кількох місяців (коштовності, велика побутова техніка). Піврічні кредити видаються тільки під заставу нерухомості або автомобіля [32]. Отже, наступним принципом виділимо принцип короткостроковості кредитів.

Ломбардні кредити видаються готівкою та без цільового призначення, обов'язкового для кредитних відносин [24, с. 11-12]. Тому кожен, хто звертається у ломбард за отриманням фінансового кредиту, має право

витрачати отримані у позику грошові кошти на власний розсуд та без будь-якого звітування перед ломбардною установою. Варто зазначити такий принцип – принцип безцільового призначення готівкових кредитів.

Ломбард як фінансова установа надає позичальнику таку можливість, яка відсутня в інших фінансових установах, і спрощує виконання ним своїх зобов'язань, а саме – дає змогу продовжити термін дії договору після його закінчення. Для цього потрібно лише сплатити відсотки за користування кредитом. Така послуга називається перезаставою. Завдяки їй термін дії договору фінансового кредиту може продовжуватись необмежену кількість разів. Така особливість діяльності ломбарду породжує принцип перезастави.

Окремо суб'єкт законодавчої ініціативи пропонує визначити вимоги щодо структурних підрозділів ломбарду. Насамперед, інформація про відокремлені підрозділи ломбарду повинна бути внесена до Державного реєстру фінансових установ [19]. Власне діяльність структурного підрозділу ломбарду має відповідати загальним вимогам щодо надання фінансових послуг. Так, є обов'язком мати облікову та реєстраційну систему, наявність приміщення (на правах власності або користування) площею не менше ніж 5 квадратних метрів, призначеного для надання фінансових послуг та супутніх послуг ломбарду і спеціального місця зберігання заставленого майна. Спеціальне місце зберігання заставленого майна – окреме приміщення, окрема територія, інше місце з обмеженим доступом, які мають відповідати вимогам, установленим законодавством, бути розташованими за місцезнаходженням ломбарду чи його відокремленого підрозділу або за іншою адресою та бути обладнаними необхідними засобами, які мають забезпечити збереження предметів застави та утримування предметів застави в належному стані [36 с. 154].

Таким чином, спеціальна господарська компетенція ломбарду визначається шляхом встановлення наступних вимог:

- 1) відповідно до п. 1 ст. 1 Розділу IV Положення про Державний реєстр фінансових установ від 28.08.2003 р. в установчих документах заявника (повного товариства) зазначений вичерпний перелік видів фінансових послуг,

які буд надавати заявник як виключний вид його діяльності з урахуванням вимог законодавства, у тому числі з урахуванням обмежень щодо суміщення окремих видів фінансових послуг;

2) Розділом 2 Розпорядження Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг «Про затвердження Професійних вимог до керівників та головних бухгалтерів фінансових установ» встановлюються професійні вимоги, в тому числі для керівника та головного бухгалтера ломбарду [18].

3) встановлення ліцензійних умов для ломбарду, передбачених у Постанові Кабінету Міністрів України «Про затвердження Ліцензійних умов провадження господарської діяльності з надання фінансових послуг (крім професійної діяльності на ринку цінних паперів)» від 07.12.2016 року № 913 [16]. У цьому нормативно-правовому акті встановлюється, крім спільних для всіх фінансових установ встановлюється спеціальна вимога до ломбардів, а саме ломбард зобов'язаний мати в наявності окреме нежитлове приміщення (на правах власності або користування), призначене для надання фінансових послуг та супутніх послуг ломбарду і спеціального місця зберігання заставленого майна відповідно до вимог нормативно-правових актів Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг.

Проаналізувавши викладене, доходимо висновку, що ломбардна діяльність – це вид підприємницької діяльності, що здійснюється повним товариством, яке має статус фінансової установи та отримало ліцензію у встановленому законодавством порядку та діяльність якого спрямована на отримання прибутку від надання грошових позик (переважно фізичним особам) які як гарантію виконання зобов'язань за договором заставляють певне майно. Незважаючи на високі відсоткові ставки, попит на ломбардні послуги досить високі, що обумовлюється оперативністю надання коштів, відсутності зайвого формалізму. До характерних ознак ломбарду як повного товариства та різновиду кредитної організації, що провадить діяльність на ринку роздрібного кредитування можна віднести:

- наявність установчого документа – засновницького договору;
- повну відповідальність ломбарду за власними зобов'язаннями, тобто усім майном, що належить йому на праві власності;
- солідарну відповідальність учасників ломбарду за зобов'язаннями усім своїм майном, на яке може бути звернене стягнення (що на практиці виражається в тому що засновниками ломбарду виступають в переважній більшості товариства з обмеженою відповідальністю);
- відсутність органів управління товариства, оскільки управління справами товариства здійснюється самими учасниками в порядку, визначеному засновницьким договором товариства. При цьому можна використовувати такі схеми управління: а) управління здійснюється всіма учасниками; б) управління доручається або одному, або частині учасників (уповноважені учасники);
- обмежений рух учасників, оскільки учасники несуть солідарну відповідальність по зобов'язанням повного товариства;
- наявністю статусу фінансової установи, що створюється виключно у певній організаційно-правовій формі;
- можливість провадження виключного виду діяльності – фінансової діяльності та надання супутніх послуг.

Отже визначаючи правову природу ломбарду та ломбардної діяльності слід визначити, що ломбардна діяльність здійснюється організаціями – суб'єктами підприємництва, які створюються у формі повного товариства та мають статус фінансової установи. При цьому подвійна природа правосуб'єктності ломбардів відображається у необхідності дотримання вимог законодавства щодо господарських товариств певної організаційно-правової форми та виду діяльності, а саме фінансової діяльності на ринку роздрібного кредитування під заставу певного майна.

1.3. Нормативно-правове забезпечення діяльності ломбардів в Україні

Чинні законодавчі акти про ломбардську діяльність не формують цілісної системи законодавства, і не визначають правовий статус ломбардів. Регулювання є фрагментарне, яке в цілому не забезпечує належного регулювання ломбардів, їх контролю, порядку зберігання речей, їх реалізації, регулювання звітності та управління діяльності ломбардів[38].

В цілому, розглядаючи правовий статус ломбардів, не можна оминати стан законодавства України, що унормовує правовий статус ломбардів.

Основою правового регулювання ломбардної діяльності в Україні є: Цивільний кодекс України, Господарський кодекс України, Закон України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг» від 12.07.2001 року [9], Положення про Національну комісію, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг, Закону України «Про господарські товариства» від 19.09.1991 року та інші нормативно-правові акти [18].

Важливим нормативно правовим актом є Положення затверджене Державною комісією з регулювання ринків фінансових послуг України «Про порядок надання фінансових послуг ломбардами» від 26.04.2005 р. № 3981, де зазначені основні засади діяльності ломбардів [11]. У Цивільному кодексі України зазначені такі важливі положення про особливості зберігання речей у ломбарду та приділена увага такому поняттю як, продаж речі, яку поклажодавець не забрав з ломбарду.

У Господарському кодексі України дублюються положення Закону «Про господарські товариства» відносно понять повного товариства, вимог до установчого документу – засновницького договору та встановлені вимоги щодо організації здійснення діяльності товариств.

Стаття 4 Закону України «Про підприємництво» визначає організаційну правову форму ломбарду, а саме що ломбард може бути створений як державне підприємство, а щодо господарських товариств – тільки у формі повного товариства [8].

Закон України «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців та громадських формувань» визначає порядок державної реєстрації ломбардів та визначає основні етапи її проведення.

Положення про Державний реєстр фінансових установ затверджений розпорядженням Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг України визначає вимоги до внесення ломбарду до реєстру фінансових установ.

Закон України «Про ліцензування видів господарської діяльності» визначає перелік діяльності які підлягають ліцензуванню, в тому числі визначають діяльність ломбардів яка підлягає ліцензуванню[7].

Закон України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринку фінансових послуг» визначає основні вимоги до ломбарду, визначає уставний капітал, та низку вимог для його створення і нормального функціонування [9].

Закон України «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності» визначено обсяг прав і обов'язків органів, що здійснюють перевірку діяльності ломбардів [12].

Законом України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом» зазначено що ломбарди є суб'єктами первинного фінансового моніторингу та встановлюють правила проведення фінансового моніторингу і програми його здійснення [13].

Закону України «Про доступ до публічної інформації», в цьому нормативно правовому акті йдеться про конфіденційну інформацію [14].
+Принцип конфіденційності впливає з того що, інформація про діяльність та фінансово-майновий стан клієнта ломбарду, яка стала відома і розголошення якої може завдати матеріальної або моральної шкоди клієнту, є конфіденційною.

Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Ліцензійних умов провадження господарської діяльності з надання фінансових послуг» (крім професійної діяльності на ринку цінних паперів)), визначає Національну комісію, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг, визначає необхідні умови для отримання ліцензії [16].

Законом України «Про заставу» визначено права і обов'язки заставодержателя. Наприклад, права заставодержателя при закладі, відповідальність заставодержателя за втрату, недостачу або пошкодження предмета застави при закладі [15].

У розпорядженні Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг України «Професійні вимоги до керівників та головних бухгалтерів фінансових установ» зазначені головні вимоги, котрим повинні відповідати керівники та головні бухгалтери ломбардів .

В Кодексі України про адміністративні правопорушення визначений перелік санкцій за порушення яких передбачена адміністративна відповідальність. Наприклад, стаття 163-1 Кодексу України про адміністративні правопорушення, що має назву «Порушення порядку ведення податкового обліку, надання аудиторських висновків» , в якій зазначено, що відсутність податкового обліку, порушення керівниками та іншими посадовими особами підприємств, установ, організацій встановленого законом порядку ведення податкового обліку, у тому числі неподання або несвоєчасне подання аудиторських висновків тягне за собою накладення штрафу у розмірі від п'яти до десяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян [3].

Або стаття 164 зазначеного вище акту. Порушення порядку провадження господарської діяльності.

В цій статті вказано, що провадження господарської діяльності без державної реєстрації як суб'єкта господарювання або без одержання ліцензії на провадження певного виду господарської діяльності, що підлягає ліцензуванню відповідно до закону, чи здійснення таких видів господарської діяльності з порушенням умов ліцензування, а так само без одержання дозволу, іншого документа дозвільного характеру, якщо його одержання передбачене законом (крім випадків застосування принципу мовчазної згоди), - тягне за собою накладення штрафу від однієї тисячі до двох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з конфіскацією виготовленої продукції, знарядь

виробництва, сировини і грошей, одержаних внаслідок вчинення цього адміністративного правопорушення, чи без такої.

В Законі України «Про господарські товариства» визначено поняття повного товариства, а це форма у якій створюються ломбарди, визначено вимоги до установчого документа ломбарда, і ведення справ у ньому.

Проблеми створення та діяльності ломбардів віднедавна набули в Україні особливої актуальності в зв'язку з законопроектною ініціативою щодо прийняття комплексного Закону України про ломбарди та ломбардну діяльність (законопроект № 1800 від 20.01.2015 року). Це вкотре спровокувало дискусію з приводу доцільності й необхідності окремого законодавчого регулювання ломбардів в Україні[50].

У проекті Закону «Про ломбарди та ломбардну діяльність» зазначено, що ломбард – це небанківська фінансова установа, виключними видами діяльності якої є надання на власний ризик фінансових кредитів за рахунок власних або залучених коштів під заставу рухомого майна на визначений строк і під проценти та інша діяльність [20].

У згаданому законопроекті зазначено, що ломбарди створюються у формі господарського товариства з урахуванням особливостей (ч. 1 ст. 3). Однак вважаємо, що це положення потребує деталізації та чіткої вказівки на організаційно-правову форму ломбарду. Для прикладу, за законодавством Польщі ломбарди створюють як товариство з обмеженою відповідальністю або акціонерне товариство.

Законопроект «Про ломбарди та ломбардну діяльність» у ст. 6 зазначає, що власний капітал ломбарду не повинен бути меншим мінімального розміру статутного (складеного) капіталу ломбарду, який встановлюється у сумі 500 тисяч гривень. Якщо ж власний капітал ломбарду стає меншим мінімального розміру статутного (складеного) капіталу, ломбард зобов'язаний протягом наступного звітного кварталу довести розмір власного капіталу до окреслених вимог, оскільки невиконання ломбардом цієї норми є підставою для вилучення ломбарду з Державного реєстру фінансових установ .

Сучасне правове регулювання ломбардної діяльності залишається невизначеним, адже відсутній єдиний нормативно правовий акт, який би регулював створення та функціонування ломбардної діяльності.

Лише в проекті Закону України «Про ломбарди та ломбардну діяльність» зазначено, що ломбардна діяльність – це надання ломбардами фінансових кредитів та надання інших послуг, визначених цим Законом.

Правове регулювання ломбардної діяльності на сьогодні має фрагментарний характер. Правові норми, які мають пряме відношення до регулювання відносин у сфері ломбардної діяльності, розосереджені по різних нормативно правових актах. Немає єдиного закону, який би регулював дану діяльність[40, с.76].

Правовідносини в механізмі правового регулювання визначають конкретне коло осіб, на яких поширюється дія норм права в певний момент; закріплюють конкретну поведінку, якої повинні або можуть дотримуватися особи; слугують умовою для можливого приведення в дію спеціальних юридичних засобів (прокуратурою, судом, поліцією) з метою забезпечення суб'єктивних прав, обов'язків, відповідальності [39, с. 216].

На сьогоднішній день не існує жодного законодавчого акту, яким би комплексно врегульовувалися найважливіші питання, що виникають під час створення та діяльності ломбардів. Відсутнє навіть загальне визначення поняття «ломбард» на рівні закону. Є цілий ряд пропозицій про внесення змін до чинних нормативно правових актів.

Також вважаю за необхідне прибрати дублюючі положення з Господарського кодексу України, Закону України «Про господарські товариства».

Вважаю за необхідне зазначити у Законі України про «Про заставу» більш детально про порядок реалізації заставленого майна переданого в заставу.

Є пропозиція внести зміни до Закону України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг» і дозволити створювати

ломбарди у будь-якій організаційно правовій формі. Наприклад, як було вже зазначено, в Польщі ці установи дозволено створювати у формі акціонерного товариства і товариства з обмеженої відповідальності.

Також потрібно чітко деталізувати положення Закону України «Про господарські товариства» в частині органів управління повного товариства, визначити органи управління, яким конкретним документом будуть оформлюватися рішення повного товариства.

Доцільно було б прийняти основний закон для регулювання відносин у сфері ломбардної діяльності, який би визначав мету, завдання, організаційні, правові, економічні засади створення та діяльності ломбардів, її правовий статус, а також здійснення наглядних, регулятивних функцій за діяльністю ломбардів. Тому доволі актуальним є прийняття Закону України «Про ломбарди і ломбардну діяльність», що створить надійну законодавчу базу для функціонування ломбардів, підвищить прозорість діяльності цих установ і певним чином окреслить попит на кредити ломбардів .

РОЗДІЛ 2

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ СТВОРЕННЯ ТА ДІЯЛЬНОСТІ ЛОМБАРДІВ В УКРАЇНІ

2.1. Особливості створення ломбарду та його легітимація

Сьогодні фізичні особи доволі часто потрапляють у таке становище, за якого необхідність в отриманні грошей виникає терміново, без великих затрат часу та оформлення відповідного пакета документів. Одним з варіантів виходу із зазначеного становища є звернення за отриманням грошових коштів у ломбарди. Ломбарди відіграють доволі важливу роль у житті суспільства, тому що такі гнучкі та мобільні за своєю природою установи задовольняють основні вимоги споживача – швидко без зайвих бюрократичних перепон. Принципи діяльності ломбардів мають вирішальне значення для формування поняття та ознак їх створення та функціонування, дають змогу виокремити ломбардну діяльність від інших видів діяльності[47, с. 428].

Слід почати з того, що кожен має право на підприємницьку діяльність, яка не заборонена законом[1]. Під час започаткування будь-якої господарської діяльності виникає питання щодо вибору організаційно-правової форми здійснення підприємництва. Ломбарди можуть бути виключно суб'єктами підприємницької діяльності. Відповідно до законодавства України, ломбард створюють у формі повного товариства.

Ломбард, як і будь-який інший суб'єкт господарювання, набуває правосуб'єктності з моменту державної реєстрації та внесення відомостей до Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань (далі – ЄДР). Українське законодавство трактує процедуру державної реєстрації як обов'язковий елемент легітимації будь-якого суб'єкта підприємницької діяльності.

Перш за все потрібно скласти установчий документ. Установчим документом ломбарду є засновницький договір. Оскільки ломбард створюється

у формі повного товариства, основні вимоги щодо змісту засновницького договору містяться у Господарському кодексу України та Цивільному кодексу України, Законі України «Про господарські товариства».

Відтак засновницький договір ломбарду повинен містити відомості про:

- найменування та вид товариства;
- місцезнаходження;
- предмет і цілі діяльності товариства;
- склад засновників (учасників), водночас визначається зобов'язання учасників створити товариство;
- порядок їхньої спільної діяльності щодо його створення, умови передання товариству майна учасників;
- органи управління товариством, їхню компетенцію, порядок прийняття ними рішень, включаючи перелік питань, з яких необхідна однастайність або кваліфікована більшість голосів;
- порядок вступу до товариства та виходу з нього;
- розмір і склад складеного капіталу товариства;
- розмір частки кожного з учасників, форму їхньої участі у справах товариства, розмір, склад і порядок внесення ними вкладів, розмір та порядок зміни часток кожного з учасників у складеному капіталі.

Порушення встановлених законодавством вимог щодо змісту засновницького договору повного товариства є підставою для відмови у його державній реєстрації.

Реєстрація ломбарду відбувається у два етапи. Першим етапом створення ломбарду є державна реєстрація його як юридичної особи. Такий процес здійснюють нотаріуси або держані реєстратори, що знаходяться у відповідних державних адміністраціях з дотриманням вимог Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань».

Для державної реєстрації ломбарду подаються такі документи:

- 1) заява про державну реєстрацію юридичної особи;

2) заява про обрання юридичною особою спрощеної систем оподаткування та (або) реєстраційна заява про добровільну реєстрацію як платника податку на додану вартість (за бажанням заявника);

3) засновницький договір ломбарду .

Другим – реєстрація ломбарду, як фінансової установи, за допомогою внесення відповідних даних до реєстру фінансових установ, з подальшим отриманням свідоцтва про реєстрацію фінансової установи. Така реєстрація ломбарду здійснюється Національною комісією, яка здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг. Тому варто виділити реєстраційний принцип.

Відповідно до Положення про порядок надання фінансових послуг ломбардами від 26.04.2005 року № 3981, ломбард повинен мати власний капітал у розмірі не меншеніж 500 тисяч гривень, а у разі наявності у ломбарду відокремлених підрозділів – не меншеніж 1 мільйон гривень [11].

Після внесення відомостей про суб'єкта підприємництва до ЄДР ломбард набуває статусу суб'єкта господарювання. Однак одного лише статусу для провадження ломбардної діяльності недостатньо. Законодавством передбачено необхідність отримання ломбардом статусу фінансової установи.

Відповідно до Закону України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг», ломбард належить до фінансових установ. Тож юридична особа, котра має намір надавати фінансові послуги, зобов'язана звернутися до відповідного органу державного регулювання ринків фінансових послуг протягом тридцяти календарних днів із дати державної реєстрації для включення її до державного реєстру фінансових установ.

Відповідно до Закону України «Про підприємництво» ломбардна діяльність може здійснюватись повними товариствами, а вимоги щодо здійснення їх діяльності встановлена Положенням про порядок надання фінансових послуг ломбардами Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг України. Національна комісія фінансових послуг вносить

заявника до Реєстру фінансових установ у разі, якщо заявник відповідає таким вимогам:

1) в установчих документах заявника зазначений вичерпний перелік видів фінансових послуг, які буде надавати заявник, як виключний вид його діяльності з урахуванням вимог законодавства, у тому числі з урахуванням обмежень щодо суміщення окремих видів фінансових послуг;

2) наявність у заявника внутрішнього документа, що регламентує порядок надання фінансових послуг, та примірних договорів зі споживачами фінансових послуг, які мають відповідати вимогам законодавства та затверджуватись уповноваженим органом заявника відповідно до його установчих документів;

3) наявність системи бухгалтерського обліку, що відповідає вимогам законодавства;

4) наявність облікової та реєструючої систем (програмного забезпечення та спеціального технічного обладнання), які мають відповідати вимогам, установленим Національною комісією з регулювання ринків фінансових послуг України, і передбачають ведення обліку операцій з надання фінансових послуг споживачам та подання звітності до Національної комісії з регулювання ринків фінансових послуг України [19];

Прикладом необхідності високих вимог може слугувати судова практика, а саме вирок Дарницького районного суду м. Києва № 753/20985/18. В цьому випадку касир-експерт, будучи авторизованим у системі під своїм логіном та паролем діючи протиправно, умисно, всупереч вимогам посадової інструкції касира-експерта створив підроблений офіційний документ, а саме касовий Ордер (і створював їх багато разів) з метою його подальшого використання. [21]

5) Формування заявником статутного (складеного, пайового) капіталу грошовими коштами, а також відповідність розміру статутного (складеного, пайового) та (або) власного капіталу заявника вимогам законодавства у разі,

якщо такі вимоги встановлені (крім фінансової установи – юридичної особи публічного права);

6) Відповідність керівника і головного бухгалтера заявника професійним вимогам до керівників та головних бухгалтерів фінансових установ;

7) наявність у заявника умов, необхідних для надання споживачам фінансових послуг, а саме: власного або орендованого приміщення за місцезнаходженням заявника, зазначеним в Єдиному державному реєстрі юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань; відповідної комп'ютерної техніки, яка дає змогу забезпечити виконання вимог щодо подання до Національної комісії з регулювання ринків фінансових послуг України інформації, встановленої законодавством, що регулює діяльність з надання фінансових послуг, і засобів зв'язку (телефону, Інтернету, електронної пошти).

До спеціальних умов можна віднести: присутність у повному найменуванні ломбарду слова «ломбард»; наявність приміщення (на правах власності або користування) площею не менше ніж 5 квадратних метрів, призначеного для надання фінансових послуг та супутніх послуг ломбарду і спеціального місця зберігання заставленого майна. Спеціальне місце зберігання заставленого майна – окреме приміщення, окрема територія, інше місце з обмеженим доступом, які мають відповідати вимогам, установленим законодавством, бути розташованими за місце знаходженням ломбарду чи його відокремленого підрозділу або за іншою адресою та бути обладнаними необхідними засобами, які мають забезпечити збереження предметів застави та утримування предметів застави в належному стані.

Ломбард має право здійснювати діяльність із надання фінансових послуг, що зазначені в його установчих документах, у порядку, установленому законодавством, тільки після внесення інформації про нього до Державного реєстру фінансових установ та отримання і Свідоцтва про реєстрацію фінансової установи. Кожний відокремлений підрозділ ломбарду має право

здійснювати діяльність з надання відповідних фінансових послуг виключно після отримання відповідної довідки про внесення інформації про відокремлений підрозділ ломбарду до Державного реєстру фінансових установ.

Окрім державної реєстрації ломбарду, є ще така необхідна умова як отримання ліцензії на даний вид діяльності. Відповідно до Закону України «Про ліцензування видів господарської діяльності», надання фінансових послуг підлягає ліцензуванню. Постановою Кабінету Міністрів України від 07.12.2016 року № 913 затверджено Ліцензійні умови провадження господарської діяльності з надання фінансових послуг (крім професійної діяльності на ринку цінних паперів) [10]. Згідно з новими Ліцензійними умовами, всі ломбарди, які до 10.12.2016 року були внесені до Державного реєстру фінансових установ у строк до 10.06.2017 року, зобов'язані отримати ліцензії на кожен із видів фінансових послуг, які надає компанія (в тому числі ломбарди на видачу позик), та увідповіднити свою діяльність із вимогами Ліцензійних умов і подати до Національної комісії з регулювання ринків фінансових послуг України належні документи й відомості.

На підставі аналізу норм вітчизняного законодавства вважаємо необхідним звернути увагу на те, що процес створення ломбардів та організації ломбардної діяльності доволі складний. Адже охоплює три головні етапи легітимації: 1) державну реєстрацію в Єдиному державному реєстрі юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань, тобто реєстрацію як суб'єкта господарювання; 2) внесення відомостей до Державного реєстру фінансових установ; 3) отримання ліцензії на провадження господарської діяльності з надання фінансових послуг. Тобто особливості створення ломбарду охоплюють такі моменти як, збір необхідних документів, формування засновницького договору. На цьому етапі вважаю за необхідне збільшити мінімальний розмір статутного капіталу з яким дозволено створювати ломбарди. Потім, якщо всі документи відповідають нормам, відбувається внесення юридичної особи до Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань. Після цього ломбард

вноситься до реєстру фінансових установ. На підставі отриманої ліцензії на провадження господарської діяльності з надання фінансових послуг ломбард може здійснювати свою діяльність.

Також пропоную суттєво підняти вимоги, установлені Національною комісією з регулювання ринків фінансових послуг України до програмного забезпечення щодо облікової та реєструючої систем, які обслуговують ломбарди. Як показала вище зазначена судова практика, ці системи відверто слабкі і зловмисник багато разово користувався слабкими місцями цього забезпечення.

2.2. Організаційно-правові засади управління ломбардами та порядок провадження ними діяльності

Особливий статус ломбарда та учасників ломбарду знайшов своє відповідне відображення в порядку управління повним товариством. Так, потрібно розмежовувати управління ломбарду (повного товариства) (ст. 121 ЦК України) та ведення справ ломбарду (повного товариства) (ст. 122 ЦК України, ст. 68 Закону України «Про господарські товариства»). До питань управління ломбардом належать питання внутрішньої організації ломбарду, зокрема визначення персонального складу його учасників та порядку прийняття рішень, внесення змін до засновницького договору. Ведення справ ломбарду – це здійснення безпосередньої підприємницької діяльності від імені ломбарду, а саме укладення договорів та вчинення інших дій від імені організації.

Законодавець чітко не визначив про органи управління ломбарду.

Ведення справ повного ломбарду здійснюється за загальною згодою всіх учасників. Ведення справ ломбарду може здійснюватися або всіма учасниками, або одним чи кількома з них, які виступають від імені товариства. В останньому випадку обсяг повноважень учасників визначається дорученням, яке повинно бути підписано рештою учасників товариства.

Якщо в засновницькому договорі визначаються декілька учасників, які наділяються повноваженнями на ведення справ товариства, то передбачається, що кожен з них може діяти від імені товариства самостійно. В засновницькому договорі може бути відзначено, що такі учасники мають право вчиняти відповідні дії лише спільно.

Учасники, яким було доручено ведення справ ломбарду, зобов'язані надавати решті учасників на їх вимогу повну інформацію про дії, що виконуються від імені та в інтересах ломбарду.

Повноваження учасника на ведення справ ломбарду припиняються повністю або частково з припиненням самого товариства у зв'язку з відмовою учасника від доручення чи скасуванням доручення на вимогу хоча б одного з решти учасників.

Учасник, який діяв у спільних інтересах, не маючи повноважень, у випадках, коли його дії не будуть схвалені рештою учасників, вправі ставити вимогу до товариства відшкодувати витрати за умови, якщо доведено, що внаслідок його дій товариство зберегло чи відповідно надбало майно, яке перебільшує за вартістю понесені товариством витрати.

Запорука успіху діяльності ломбарду є підбір кваліфікованого персоналу. У ломбарду, як і у будь-якому підприємстві, повинен бути керівник і головний бухгалтер. При цьому керівник і головний бухгалтер повинні відповідати вимогам, які зазначені у Розпорядженні Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг України «Професійні вимоги до керівників та головних бухгалтерів фінансових установ» від 13.07. 2004 р.№ 1590 [18]. Більше того, вони зобов'язані пройти курси підвищення кваліфікації за затвердженою типовою програмою і здати іспит на право здійснювати таку діяльність.

Але кваліфікованого керівника і бухгалтера не досить. Також потрібно приділяти увагу і експерту-оцінювачу. Прикладом цього є судова практика, а саме вирок Дарницького районного суду м. Києва № 753/5723/18. Через фінансові проблеми працівник зберігав договори з ломбарду, та зробив підписи

від вигаданих осіб та від імені ломбарду з метою подальшого їх використання [22].

Оскільки ломбард є суб'єктом фінансового моніторингу, у штаті також повинен бути фахівець, відповідальний за його проведення. Такий співробітник повинен відповідати вимогам, зазначеним у Законі України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, отриманих злочинним шляхом». Після призначення цього працівника, потрібно стати на облік у спеціально уповноваженому органі як суб'єкт фінансового моніторингу, розробити багато внутрішніх документів, які будуть регламентувати здійснення ломбардом заходів з фінансового моніторингу, а також повідомляти спеціально уповноваженому органу інформацію, яка передбачена законодавством. Усе це підпадає під принцип додаткових вимог до кадрів ломбарду.[48, с.261]

До відокремлених підрозділів ломбарду віднесено філії та відділення, які розташовані поза його місцезнаходженням та які здійснюють усі або частину функцій з надання фінансових і супутніх послуг ломбарду.

Слід нагадати, що забороняється розташування приміщення ломбарду в малих архітектурних формах, тимчасових або некапітальних спорудах.

Щодо надання послуг ломбардами, слід почати з видання кредитних коштів.

Головною перевагою, завдяки якій ломбардне кредитування було таким популярним є отримання грошей швидко і без додаткових документів. Все, що знадобиться, — документ, який засвідчує особу, і предмет застави. Не потрібні ані довідки про доходи, ані поручителі, яких неодмінно вимагатиме банк.

Крім того, в ломбарді радітимуть навіть тому позичальникові, у якого були проблеми з виплатами банківських кредитів, адже кредитна історія не впливає на рішення про кредитування. Але в кредитуванні не відмовлять, адже гарантією повернення коштів буде ваша застава.

А для тих, хто регулярно бере і виплачує позики в ломбарді, майже у всіх установах передбачені знижки та індивідуальні тарифи для постійних клієнтів.

Ще одна перевага ломбардного кредиту полягає в тому, що погасити його

можна в кінці терміну або частинами протягом строку. Не передбачає ломбардний кредит і штрафів за дострокове погашення: можна викупити свої цінності, щойно з'явиться така можливість.

Однак не слід забувати і про недоліки ломбардного кредитування. Крім того що ломбардний кредит загрожує чималою переплатою, не варто розраховувати на велику суму. Навіть попри те, що ломбарди не обмежують максимальну суму позики, на практиці вона обмежена об'єктивними факторами, оскільки розраховується, зважаючи на вартість заставних речей.

Ломбардному позичальнику також не вдасться уникнути штрафів, які нараховують за прострочення погашення кредиту. Крім того, за чергового прострочення ломбард може продати заставні предмети, про що вас можуть навіть не повідомити. Втім зазвичай ломбард вичікує кілька днів, перш ніж продавати речі, тут слід звертати увагу на умови договору і репутацію установи.

При укладенні договору зберігання речей у ломбарді сторони за взаємною згодою повинні провести оцінку здаваних речей. Виходячи з положень ст. 967 ЦК України така оцінка проводиться відповідно до положень ст. 632 ЦК України. Вона повинна бути проведена відповідно до звичайних цін, що склалися на аналогічні речі такого роду та якості на момент укладення договору. Під справедливою ринковою ціною розуміють ту, за якою товари (роботи, послуги) передаються іншому власнику за умови, що продавець бажає передати такі товари, а покупець бажає їх отримати за відсутністю будь-якого примусу, обидві сторони є взаємно незалежними юридично та фактично, володіють достатньою інформацією про ці товари, а також ціни, які склалися на ринку ідентичних товарів (робіт, послуг).

Останньою специфічною рисою даного виду зберігання – є обов'язок зберігача (ломбарду) страхувати за свій рахунок на користь поклажедавця предмета зберігання. Таке страхування проводиться виходячи з повної суми оцінки, яку було проведено за згодою сторін у відповідності до зазначеного вище порядку. Цей обов'язок зберігача ще раз засвідчує незалежність договору

зберігання речі ломбардом від надання ним фінансових послуг, а саме видачі кредитів під заставу. Адже, це протирічить положенню ч.2 ст. 10 Закону України «Про заставу» від 02.10.1992 року, котрі закріплюють обов'язок ломбарду страхувати прийняте в заставу майно за рахунок саме заставодавця, що логічно відповідає природі та змісту кредитних та заставних відносин.

Виходячи з вищезазначеного, можна дійти висновку, що проблема визначення порядку продажу ломбардом речей, які не були забрані поклажедавцями, полягає не в тому, що даний порядок не визначений ні ЦК України ні спеціальним законом, а в тому, що відсилання, яке міститься у відповідній статті ЦК України, на закон носить у даному випадку абстрактний порядок. В умовах відсутності спеціального закону, який би чітко визначав такий порядок, має місце ситуація, коли можна звертатися до декількох законів та інших нормативно-правових актів, положення яких нібито можна взяти для регулювання цих відносин, але кожен з цих нормативно-правових актів не дає нам підстав для стовідсоткової впевненості щодо вірності вибраного нами шляху.

Прикладом цього може слугувати судова практика, ухвала Заводського районного суду м. Дніпродзержинська Дніпропетровської області № 208/3248/19. 21 В цьому випадку відповідачі використовували ломбард як ширму, приймаючи дорогоцінні речі під комісію без проведення розрахунково-касових операцій та відображення по бухгалтерській і податковій звітності установи, ухиляючись від їх обов'язкової передачі до Держскарбниці для поповнення золотого резерву держави [23].

Недосконалість в функціонуванні ломбардів викликана, окрім інших чинників, так і не прийнятим профільним законом (Закону про законопроект №1800) «Про ломбарди і ломбардну діяльність», який:

- зменшував відповідальність ломбардів перед споживачами їх послуг, та ряд інших нюансів і головне – механізму страхування заставленого майна (зростання ризику безповоротної заставленого втрати майни у зв'язку з відсутністю обов'язкової вимоги щодо страхування);

- захисту споживачів послуг ломбардів;
- відкритості інформації щодо вартості кредиту та інших послуг (вірогідність появи додаткових послуг, наприклад, оцінка та реалізація заставленого майна, що скриті у тексті умов договору, або на вказані на окремому доповненні, з яким клієнт не ознайомився) .

Крім того ставка ломбардного кредиту залишається досить великою, тобто потрібно розраховувати на велику переплату. Не виплата кредиту з відсотками у строк – загрожує великим штрафом, і найгірше, що наступні прострочення можуть призвести до продажу ломбардом заставного майна, без повідомлення.

Підсумовуючи, можна дійти висновку що, законодавець чітко не визначає органи управління ломбардами, яким конкретним документом будуть оформлюватися рішення повного товариства. Тож потрібно над цим попрацювати і більш детально розписати у відповідному нормативному акті, наприклад, в Законі України «Про господарське товариство».

Також можна спостерігати що, встановлених вимог до керіника і головного бухгалтера фінансових установ недостатньо і потрібно встановити високі вимоги до всіх працівників ломбарду, доказом цього слугує практика зазначена вище.

Щодо послуг які надає ломбард потрібно наголосити на видачі кредитних коштів і на заставу майна.Пропоную ввести необхідні стандарти, щодо порядку здійснення продажу речей ломбардами і законодачо їх закріпити. Адже ,коли хто-небудь віддає в заставу майно в ломбардні установи, він зазвичай звертає увагу на умови договору і репутацію установи. Але все одно, ломбард може продати його речі і навіть не повідомити про це.

Є пропозиція щодо зміни порядку оцінки майна, яке передається в заставу. Пропонується ввести пристрій, який буде відображати ціну предмета за зазначеними характеристиками і якостями.

2.3. Державний контроль за діяльністю ломбардів за законодавством України

Державне регулювання діяльності ломбардів здійснюється шляхом безпосередньо регулюванням та наглядом за їх діяльністю. Обґрунтуємо, як співвідносяться такі поняття як регулювання, нагляд та законодавство, що регулюють діяльність небанківських фінансово-кредитних установ.

Так, регулювання можна визначити як сукупність методів, форм та інструментів, які використовує держава через уповноважені органи на регулювання економічних та соціальних процесів, що виникають на ринку небанківських послуг з метою захисту інтересів споживачів фінансових послуг. При цьому слід зазначити, що держава через уповноважені органи використовує як економічні, так і адміністративні інструменти. Економічні методи включають фінансування та стимулювання, а також оподаткування діяльності небанківських фінансових установ. До адміністративних інструментів відносяться ліцензування, встановлення обсягів статутного капіталу, нормативів платоспроможності, ліквідності та інше. Серед цілей адміністративних методів є інформування учасників ринку небанківських фінансових послуг про зміни у законодавстві щодо певних норм та нормативів.

Правове регулювання (від латинської *regulare* – спрямовувати, впорядковувати) – один із основних засобів державного впливу на суспільні відносини з метою їх упорядкування в інтересах людини, суспільства і держави.

На противагу регулюванню можна визначити поняття нагляду за діяльністю ломбардів. Нагляд можна трактувати як моніторинг діяльності ломбардів. При цьому слід зазначити, що нагляд здійснюється як безпосередньо на місці, так і шляхом перевірки показників діяльності фінансово-кредитної установи. При цьому слід зазначити, що у більшості випадків нагляду на місці завжди передують моніторинг та перевірка діяльності фінансово-кредитних установ на основі показників та звітів, які вони надсилають з певною

періодичністю до наглядового органу. Інспекційні перевірки, у свою чергу, відбуваються як за чітко встановленими графіками, так і можуть бути ініційованими наглядовими органами при виникненні у них певних сумнівів або підозр стосовно діяльності фінансово-кредитної установи [26,с.19]. За інформацією є Національна комісія з регулювання ринків фінансових послуг України у 2018 році серед пріоритетних напрямків пруденційного нагляду за діяльністю небанківських фінансово-кредитних установ були контроль за дотриманням вимог щодо розкриття інформації, управління ризиками, резервування та підвищення відповідальності фінансових установ за порушення зазначених вимог [57].

Державний контроль ломбардної діяльності проводить Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг, яка підпорядкована Президенту України, підзвітна Верховній Раді України.

Контроль за додержанням ліцензіатами вимог ліцензійних умов здійснюється органами ліцензування у встановленому законом порядку з урахуванням особливостей, визначених Законом України «Про ліцензування видів господарської діяльності».

Так, відповідно до постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження переліку органів ліцензування та визнання такими, що втратили чинність, деяких постанов Кабінету Міністрів України» від 05 серпня 2015 р. № 609 ліцензійним, а отже, контролюючим органом в Україні є:

Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг, щодо надання фінансових послуг (крім професійної діяльності на ринку цінних паперів), яка діє згідно відповідного положення[17];

Способи здійснення контролю відповідними органами є різноманітними. Будь-який спосіб здійснення державного контролю спрямований на збір або отримання інформації і найчастіше реалізовується за допомогою проведення ревізій, перевірок діяльності, оглядів, обстежень, опитування певних осіб або витребування документів[35].

Згідно з Законом України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом ломбарди є суб'єктами первинного фінансового моніторингу та встановлюють правила проведення фінансового моніторингу і програми його здійснення. Поняття термін «моніторинг» означає (англ. monitoring, від лат. – monitor – той, хто наглядає, попереджає) – система постійного спостереження за ситуацією на ринку, за виробничою і фінансовою діяльністю підприємства, банку, біржі тощо, а також за реалізацією окремих проектів, зокрема інвестиційних. Основною метою моніторингу як методу фінансового контролю є виявлення ознак, які можуть указувати на наявність фінансових чи інших порушень та звернення на це уваги підконтрольного суб'єкта для запобігання вчиненню порушень у будь-якій формі. Отже, можна виокремити принцип фінансового моніторингу ломбардів.

У ст. 7 Закону України «Про доступ до публічної інформації» йдеться про конфіденційну інформацію. Інформація про діяльність та фінансово-майновий стан клієнта ломбарду, яка стала відомою ломбарду і розголошення якої може завдати матеріальної або моральної шкоди клієнту, є конфіденційною. Інформація про ломбарди або клієнтів ломбарду, яка стає відомою під час проведення відповідним органом нагляду за діяльністю ломбарду, є конфіденційною, крім узагальненої інформації про ломбарди, яка підлягає опублікуванню. Ломбард має право подавати конфіденційну інформацію іншим ломбардам в обсягах, необхідних для надання фінансових кредитів. З цього і випливає принцип конфіденційності.

Закон України «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності» визначає права суб'єкта господарювання під час здійснення державного контролю, а саме:

- бути поінформованим про свої права та обов'язки;
- вимагати від посадових осіб органу державного нагляду (контролю) додержання вимог законодавства;
- перевіряти наявність у посадових осіб органу державного нагляду (контролю) службового посвідчення та посвідчення (направлення) й

одержувати копію посвідчення (направлення) на проведення планового або позапланового заходу;

– не допускати посадових осіб органу державного нагляду (контролю) до здійснення державного нагляду (контролю), якщо: державний нагляд (контроль) здійснюється з порушенням;

– бути присутнім під час здійснення заходів державного нагляду (контролю), залучати під час здійснення таких заходів третіх осіб; – вимагати нерозголошення інформації, що становить комерційну таємницю або є конфіденційною інформацією суб'єкта господарювання;

– одержувати та ознайомлюватися з актами державного нагляду (контролю);

– надавати органу державного нагляду (контролю) в письмовій формі свої пояснення, зауваження або заперечення до акта;

– оскаржувати в установленому законом порядку неправомірні дії органів державного нагляду (контролю) та їх посадових осіб;

– отримувати консультативну допомогу від органу державного нагляду (контролю) з метою запобігання порушенням під час здійснення заходів державного нагляду (контролю).

Діяльність ломбарду, як вже вказувалося вище, можна умовно розділити на діяльність з надання фінансових та супутніх послуг. Відповідно, надання фінансових послуг щодо видачі кредитів за рахунок власних коштів та таких супутніх послуг як оцінка заставленого майна та посередницькі послуги зі страхування предмета застави не підлягають ліцензуванню. А що стосується надання ломбардом фінансових кредитів за рахунок залучених коштів та реалізації ломбардом заставленого майна (виробів з дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння), яке не викуплене заставодавцями, то ці види діяльності ломбарду підлягають ліцензуванню. Законодавством передбачено вимоги та порядок здійснення такої процедури. Таким чином ломбардні установи здійснюють реалізацію актів прав та обов'язків.

Застосування правових санкцій щодо порушення законів та інших нормативно-правових актів, що регулюють діяльність з надання фінансових послуг, здійснюється Національною комісією, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг.

Крім того на поточному етапі своєї діяльності надання послуг ломбардами контролюється за допомогою: Міністерства фінансів України, що контролює діяльність ломбардів, пов'язану з реалізацією та обігом предметів закладу; Органів Державної податкової служби України, що досліджують дотримання ломбардами податкового законодавства; Державна служба України з питань безпечності харчових продуктів та захисту споживачів, що здійснює державний контроль за додержанням законодавства про захист прав споживачів тощо.

Санкції за порушення норм права ведення ломбардної діяльності досить різноманітні. Це може бути звичайний штраф, анулювання ліцензії, відсторонення від посади, конфіскація майна та кримінальне ув'язнення.

Національна комісіящо здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг в праві:

- тимчасово зупиняти (обмежувати) або анулювати (відкликати) ліцензію на право здійснення діяльності з надання фінансових послуг;
- відсторонювати керівництво від управління фінансовою установою та призначати тимчасову адміністрацію;
- затверджувати план відновлення фінансової стабільності фінансової установи;
- виключати відповідно до законодавства учасників ринків фінансових послуг (крім споживачів фінансових послуг) з Державного реєстру фінансових установ або реєстру осіб, які не є фінансовими установами, але мають право надавати окремі фінансові послуги;
- установлювати для небанківських фінансових груп підвищені економічні нормативи, ліміти та обмеження щодо здійснення окремих видів операцій;

– виносити рішення про заборону недержавним пенсійним фондам - суб'єктам другого рівня системи пенсійного забезпечення укладати нові пенсійні контракти з учасниками накопичувальної системи загальнообов'язкового державного пенсійного страхування у разі порушення вимог, установлених для таких недержавних пенсійних фондів законом та ліцензійними умовами.

Штрафи, накладені національною комісією, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг, стягуються у судовому порядку.

Рішення національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг, про застосування штрафних санкцій може бути оскаржено в суді.

Так, відповідно до ст. 41 Закону України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг» Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг, застосовує до учасників ринків фінансових послуг (крім споживачів фінансових послуг) штрафні санкції за:

– провадження діяльності на ринках фінансових послуг, для якої законом встановлені вимоги щодо одержання ліцензії та/або реєстрації, без відповідної ліцензії та/або реєстрації – у розмірі від 1000 до 10000 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян;

– неподання, несвоєчасне подання або подання завідомо недостовірної інформації – у розмірі від 100 до 2000 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян;

– ухилення від виконання або несвоєчасне виконання розпорядження, рішення національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг, про усунення порушення щодо надання фінансових послуг – у розмірі від 100 до 1000 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Тобто можна говорити, що ломбарди отримують різнобічне регулювання своєї діяльності, проте стверджувати про його дієвість з впевненістю неможливо. Навіть в своїй стратегії реформування державного регулювання ринків небанківських фінансових послуг на 2015-2020 роки Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг згадала про ломбарди лише частково, тому наразі розглядати можливість швидкого врегулювання всіх суперечностей як в самій діяльності ломбардів, так і в регулюванні їх діяльності не варто.

Державний контроль у сфері ломбардів здійснюють державні органи, які в межах своєї компетенції здійснюють контрольні та наглядові заходи з метою забезпечення законності діяльності ломбардів.

Тому є пропозиція віднести регулювання всієї ломбардної діяльності під юрисдикцію до Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг і закріпити це у відповідних нормативно правових актах .

Стосовно санкцій за порушення законодавства і спеціальних норм віднесених до ломбардної діяльності, пропоную збільшити обсяг відповідальності. Тому що, проаналізувавши судову практику, ми бачимо що, є безліч злочинів у данній сфері і що значну частину цих злочинів здійснюють працівники ломбардів.

Також пропоную збільшити кількості перевірок ломбардів, так як безліч даних установ створюють для відмивання злочинних коштів або для здійснення шахрайських схем.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

Здійснивши дослідження теоретичних та практичних питань правового статусу ломбардів на підставі викладеного в випускній кваліфікаційній роботі матеріалу можна зробити наступні висновки:

1. Ломбарди є спеціалізованими фінансово-кредитними інститутами, що здійснюють перерозподіл фінансових ресурсів між суб'єктами підприємницької діяльності та населенням і виконують певну функцію економічної стабілізації, зменшуючи рівень соціальної напруженості у короткостроковому періоді. Обґрунтовано необхідність подальшого розвитку ломбардної діяльності, підвищення дієвості державного регулювання даної складової ринку фінансових послуг, забезпечення достатнього рівня конкурентоспроможності фінансових посередників. Важливим є постійне вдосконалення організаційних, інституційних та функціональних складових ринку фінансових послуг, що має супроводжуватись активізацією інвестиційних процесів як інтенсивного фактору економічного зростання.

2. Існують диференційовані підходи до трактування змісту терміна «ломбард». Спільною ознакою у тлумаченні є: визначення ломбарду як кредитної установи, яка надає фінансові кредити фізичним особам під заставу певних активів за рахунок власних і залучених коштів. Специфічною ознакою є: отримання майна та майнових прав під процент і на визначений термін.

3. Ломбардну діяльність можна віднести підприємницької діяльності, що здійснюється повним товариством, яке має статус фінансової установи та отримало ліцензію від Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг у встановленому законодавством порядку та діяльність якого спрямована на отримання прибутку від надання грошових позик (переважно фізичним особам) які як гарантію виконання зобов'язань за договором заставляють певне майно. Незважаючи на високі відсоткові ставки, попит на ломбардні послуги досить високий, що обумовлюється оперативністю надання коштів, відсутності зайвого

формалізму. До ознак ломбарду як повного товариства та різновиду кредитної організації, що провадить діяльність на ринку роздрібного кредитування можна віднести:

- наявність установчого документа – засновницького договору;
- повну відповідальність ломбарду за власними зобов'язаннями, тобто усім майном, що належить йому на праві власності;
- солідарну відповідальність учасників ломбарду за зобов'язаннями усім своїм майном, на яке може бути звернене стягнення (що на практиці виражається в тому що засновниками ломбарду виступають в переважній більшості товариства з обмеженою відповідальністю);
- відсутність органів управління товариства, оскільки управління справами товариства здійснюється самими учасниками в порядку, визначеному засновницьким договором товариства. При цьому можна використовувати такі схеми управління: а) управління здійснюється всіма учасниками; б) управління доручається або одному, або частині учасників (уповноважені учасники);
- обмежений рух учасників, оскільки учасники несуть солідарну відповідальність по зобов'язанням повного товариства;
- наявністю статусу фінансової установи, що створюється виключно у певній організаційно-правовій формі;
- можливість провадження виключного виду діяльності – фінансової діяльності та надання супутніх послуг.

4. Величезний сегмент фінансового ринку, який займають ломбарди, практично не регулюється на законодавчому рівні (зазначена сфера на разі регулюється лише підзаконними актами та загальними законодавчими актами). Крім того, вбачається очевидним недостатній рівень захищеності на рівні закону прав та інтересів фізичних осіб – клієнтів ломбардів.

Відсутнє навіть загальне визначення поняття «ломбард» на рівні закону. Доцільно було б прийняти основний закон для регулювання відносин у сфері ломбардної діяльності, який би визначав мету, завдання, організаційні, правові, економічні засади створення та діяльності ломбардів, її правовий статус, а

також здійснення на глядових, регулятивних функцій за діяльністю ломбардів. Тому доволі актуальним є прийняття Закону України «Про ломбарди і ломбардну діяльність», що створить надійну законодавчу базу для функціонування ломбардів, підвищить прозорість діяльності цих установ і певним чином окреслить попит на кредити ломбардів.

5. Ломбарди утворюються і діють відповідно до Цивільного кодексу України, Господарського кодексу України, законів України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг», «Про заставу» та інших законів України і виданих відповідно до них нормативно-правових актів».

6. Чинні вимоги до формування статутного капіталу ломбардів не відповідаються критеріям ефективного контролю за ломбардною діяльністю. Зокрема, встановлення єдиної суми статутного капіталу в 500 тисяч гривень не враховує прямого зв'язку між кількістю відокремлених підрозділів ломбарду, які мають право надавати фінансові кредити від його імені, та власним капіталом ломбарду. Це призводить до того, що їх зараз дуже велика кількість. Але не це головне, головне те що, така мала ціна приваблює шахраїв займатися даною діяльністю. Тому дуже багато злочинів і шахрайських схем виникає в даній сфері. Тому пропонуємо значно підняти розмір статутного капіталу, що сприятиме зменшення правопорушень і покращенню надання послуг.

7. Державний контроль у сфері ломбардів здійснюють державні органи, а саме Державна податкова служба, Міністерство фінансів України, Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг. До компетенції податкової служби належить контроль за операціями з готівкою, зокрема, за дотриманням лімітів каси, розрахунків з клієнтами ломбардів через електронні контрольні-касові апарати, наявністю державної реєстрації та відповідної ліцензії. Міністерство фінансів України як орган що здійснює контроль за додержанням ломбардами ліцензійних умов провадження господарської діяльності з торгівлі виробами з дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння. Основними завданнями є здійснення державного

регулювання та нагляду за наданням фінансових послуг і додержанням законодавства в цій сфері, а також законодавства з питань запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансовими установами, у т.ч. ломбардами.. Але в цьому і виникає проблема державного контролю, через кількість цих органів. З огляду на це, пропонуємо визначити один орган, який буде здійснювати всебічний державний контроль за діяльністю ломбардів. Пропонуємо регулювання всієї ломбардної діяльності віднести під юрисдикцію Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг і закріпити це у відповідних нормативно правових актах.

Аналіз судової практики щодо захисту прав споживачів фінансових послуг, безпосередньо ломбардних, засвідчив, що санкції за шахрайства у даній сфері є незначними, що знижує ефективність попередження та протидії такого виду протиправної діяльності.

Зокрема, згідно санкції ст. 166-9 «Порушення законодавства щодо запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення», розмір штрафу на даний час не перевищує 500 неоподаткованих мінімумів доходів громадян, що є поністю не суєттевим для обороту ломбарду. Тому необхідним вважаємо значне підвищення розміру санкції за даний аид правопорушення.

З метою удосконалення чинного законодавства України з питань регулювання припинення платоспроможних підприємств пропонується внести наступні зміни та доповнення до деяких законодавчих актів України, а саме:

Розробити та прийняти Закон України «Про ломбарди і ломбардну діяльність», в якому повинно бути зазначені особливості зберігання майна у ломбарді, правила ломбардної діяльності, особливості укладення кредитного договору.

- передбачити визначення ломбарду в Законі України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг», а саме додати пункт 1-1,

у наступній редакції «ломбард - це фінансова установа, винятковим видом діяльності якої є надання на власний ризик фінансових кредитів, фізичним особам. Ломбарди можуть створюватись як акціонерні товариства, так і як товариства з обмеженою відповідальністю.»

- викласти в наступній редакції підпункт 11 пункту 1 ст. 2 Положення про порядок надання фінансових послуг ломбардами, а саме «Мати власний капітал у розмірі не менше ніж 1 мільйон гривень, а у разі наявності у ломбарду відокремлених підрозділів - не менше ніж 2 мільйона гривень».

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Конституція України: Основний Закон України від 28 червня 1996 р. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96%D0%B2%D1%80#n4299> (дата звернення 29.03.2019)
2. Господарський кодекс України від 16 січня 2003 р. Офіційний веб – портал Верховної Ради України. URL : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/436-15>. (дата звернення 27.03.2019).
3. Кодекс України про адміністративні правопорушення: чинне законодавство зі змінами та доповненнями станом на 5 січня 2017 р.: (офіц. текст). К.: Паливода А. В., 2017. 312 с. (Кодекси України)
4. Цивільний кодекс України 16.01.2003 № 435 IV, Редакція від 06.06.2015 <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/435-15>. (дата звернення 27.03.2019)
5. «Про господарські товариства»: Закон від 19 вересня 1991 р. № 1576-XII Офіційний веб-портал Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1576-12>.(дата звернення 27.03.2019).
6. «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців та громадських формувань » 15.05.2003 № 755-IV, Закон від 26.05.2015 <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/755-15>. (дата звернення 26.03.2019)
7. «Про ліцензування видів господарської діяльності»: Закон від 2015 р. № 222-VIII // Відомості Верховної Ради України. 2015. № 23. Ст. 158. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/222-19> (дата звернення 27.03.2019)
8. «Про підприємництво»: Закон від 07 лютого 1991 р. № 698-XII.Офіційний веб-портал Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/698-12>. (дата звернення 27.03.2019).
9. «Про фінансові послуги та державне регулювання ринку фінансових послуг»: Закон від 12.07.2001 р. № 2664-III; URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2664-14> (дата звернення: 28.02.2019).
10. «Про ліцензування видів господарської діяльності 01.06.2000 № 1775-III», ред. Закон від 06.02.2015 URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1775-14>. (дата звернення: 25.03.2019)

11. «Положення про порядок надання фінансових послуг ломбардами Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг України»: Закон від 26.04.2005 № 3981 URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0565-05> (дата звернення: 25.02.2019).
12. «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності» Закон від 03.07.2019 № 877 V URL: <https://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/877-16/para151> (дата звернення: 25.03.2019).
13. «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом» Закон від 24.11.2018 №1702-VII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1702-18/para50> (дата звернення: 25.02.2019).
14. «Про доступ до публічної інформації» Закон від 01.05.2015 2939-VI URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/2939-17>(дата звернення: 25.02.2019).
15. «Про заставу» Закон від 21.10.2019р. № 2654-XII, URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2654-12> (дата звернення: 25.02.2019).
16. «Про затвердження Ліцензійних умов провадження господарської діяльності з надання фінансових послуг (крім професійної діяльності на ринку цінних паперів)» Постанова Кабінету Міністрів України від 07 грудня 2016 року № 913 URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/9132016%D0%BF/page?text=%EБ%EE%EC%E1%E0%F0%E4> (дата звернення: 25.03.2019).
17. «Про Національну комісію, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг» Положення від 23 листопада 2011 року 1070/2011 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1070/2011> (дата звернення: 25.02.2019).
18. «Професійні вимоги до керівників та головних бухгалтерів фінансових установ» затверджено розпорядженням Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг України» від 13 липня 2004 р. № 1590 Офіційний веб-портал

Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0955-042> (дата звернення: 25.02.2019).

19. «Про Державний реєстр фінансових установ»: розпорядження Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг України Положення від 28 серпня 2003 р. № 41 (у редакції розпорядження Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг від 28 листопада 2013 р. № 4368). Офіційний веб-портал Верховної Ради України.

URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0797-03>. (дата звернення 27 березня 2019). (дата звернення: 25.02.2019).

20. Про ломбарди і ломбардну діяльність» Проект Закону поданий 20 січня 2015 року URL:http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=53640 (дата звернення: 25.08.2019).

21. Вирок Дарницького районного суду м. Києва від 21.11.2018р. по справі №753/20985/18 URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/78009945> (дата звернення: 25.10.2019).

22. Вирок Дарницького районного суду м. Києва від 05.06.2018р. по справі №753/5723/18 URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/74504648> (дата звернення: 25.10.2019).

23. Ухвала Заводського районного суду м. Дніпродзержинська Дніпропетровської області від 14.06.2019р. по справі № 208/3248/19 URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/82622781> (дата звернення: 25.10.2019).

24. Абакуменко О.В. Позичування ломбардів на ринку фінансових послуг Київський славістичний університет Чернігівська філія Сбірка тез та докладів Міжнародної научної конференції «Современный мир : проблемы и перспективы» частина 2 2011 №1 С. 11-12.

25. Баранова О. Ю. Сучасний стан розвитку ринку послуг ломбардів в Україні. Молодіжний економічний дайджест. 2015. № 1. С. 50. URL: <http://ir.kneu.edu.ua/bitstream/2010/10496/1/50-61.pdf> (дата звернення: 25.08.2019).

26. Білозьоров Є. В., Власенко В. П., Горова О. Б., Завальний А. М., Заяць Н. В. Теорія держави та права: навч. посіб. НАВС, Освіта України 2017. 19 с.
27. Борисов І. В. Організаційно-правова форма фінансових установ як правовий механізм узгодження економіко-правових інтересів основних учасників ринку фінансових послуг. Право та інновації. 2016. № 4. С. 61-62.
28. Бутенко К. Б. Формування фінансової стратегії розвитку ломбардних установ. Економічний вісник університету. 2014. Вип. 22(1). С. 25.
29. Булій Н. О. Особливості ломбардної діяльності на ринку фінансових послуг України. Науковий журнал: тенденції фінансового ринку ЛНУ імені Івана Франка. Львів, 2012. №23. С. 34-35
30. Внукова Н. М. Фінансові аспекти ломбардної діяльності: Харківський національний економічний університет. Харків: 2013. 62 с.
31. Гаврилова Н. В., Ричкова Д. С. Оцінка діяльності ломбардних установ в Україні. Наукові записки. 2014. Вип.12. Ч. 1. С. 96.
32. Гоцуєнко Н. Ломбарди: життя у борг. Дзеркало тижня від 23.12.2016. URL: https://dt.ua/business/lombardi-zhittya-u-borg-mopedi-muzichni-instrumentiribalski-snasti-navit-benzopili-v-zastavi-vzhe-neekzotika_.html (дата звернення: 20.08.2019).
33. Голик М.М. Організаційно-практичні аспекти діяльності ломбардів на ринку фінансових послуг України. ГРОШІ, ФІНАНСИ, КРЕДИТ. 2015. Випуск III (59). С. 137.
34. Еш С. М. Ринок фінансових послуг: підручник К.: «Центр учбової літератури», 2015. 400 с.
35. Ісхакова О. М. Розвиток ломбардів в Україні. Молодий вчений. 2017. № 10 (50). URL: <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2017/10/204.pdf>. (дата звернення: 25.08.2019).
36. Ксьондз С. М. Діяльність ломбардів як учасників ринку цінних паперів. Вісник Хмельницького національного університету. 2015. № 6. Т. 2. С. 154.
37. Колодій А. М. Принципи права: генеза, поняття, класифікація та реалізація. Альманах права. – 2012. Вип. 3. С. 42.

38. Леваєва Л. Ю. Формування фінансової стратегії розвитку ломбардних установ. URL: <http://oaji.net/articles/2016/1900-1469376633.pdf> (дата звернення: 25.08.2019).
39. Луць В. В, Бошицький Ю. Л., Шишка Р. Б.. Мала енциклопедія права інтелектуальної власності: 2-ге вид., виправл. і доповн.: “Галицька видавнича спілка”, 2015. 216 с.
40. Маслій Н. Д., Степанова Г. Є. Державна підтримка ломбардної діяльності в Україні: проблеми та перспективи. Збірник матеріалів 71-ої студентської наукової конференції. 2015. С. 76.
41. Михайлюк Т.О., Маркова О.Л. Аналіз ринку ломбардних послуг в Україні. Наука та освіта: ключові питання сучасності. 2018. Том 5. С. 20
42. Науменкова С.В. Міщенко В.І. Ринок фінансових послуг: Навч. посіб.: Знання, 2010. 129 с.
43. Науменкова С.В. Сутність ломбардної діяльності на ринку фінансових послуг URL: <http://libfree.com>
44. Нетудихата К. Л. Розвиток ломбардів як суб’єктів ринку фінансових послуг у сучасних умовах. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. 2016. Вип. 21. С. 129.
45. Осадчий Є. С. особливості діяльності ломбардів в Україні Є. С. Осадчий Ринок цінних паперів України. 2016. № 5. С. 77
46. Святненко А.В. Ломбардний бізнес – причини популярності URL: <http://news.finance.ua>
47. Сич Є. М. Ринок фінансових послуг : навчальний посібник Київ : Центр учбової літератури, 2012. 428 с
48. Сороківська З.А. Особливості діяльності ломбардів в умовах фінансової кризи. Українська наука: минуле, сучасне, майбутнє. 2010.№14 15 .С. 261
49. Ходус Г. М. Про нормативно-правове регулювання діяльності ломбардів в Україні Міжнародний науковий журнал «Інтернаука». Серія: «Юридичні науки». 2018. №4. С. 24-29. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/mnjju_2018_4_6 (дата звернення: 25.08.2019).

50. Хомко Л. В., Зозуля Н. В. Правові засади створення ломбардів в Україні. Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія юридична. 2017. Вип. 2. С. 145.
51. Чопко Г. Принципи створення і функціонування ломбардів для надання послуг населенню. Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Юридичні науки. 2017. № 865. С. 51.
52. Актуальні стратегії розвитку ринку послуг ломбардів в Україні / Ринок фінансових послуг URL: http://bookb.net/book_rinok-fnansovih-poslug._645_page_206/ (дата звернення: 25.08.2019).
53. Історія виникнення терміну «ломбард» URL: [http://www.uk.wikipedia.org/wiki/ Ломбард](http://www.uk.wikipedia.org/wiki/Ломбард) (дата звернення: 25.08.2019).
54. Історія виникнення ломбарду URL: <http://www.mestectvo.com/zvnovost/544-lombarhist.htm> (дата звернення: 25.08.2019).
55. Історія ломбардів від найдавнішого. Електронний ресурс – Режим доступу до ресурсу: onix.sk.ua/pro_nas.htm (дата звернення: 25.08.2019).
56. Історія та сьогодення ломбардів Україна фінансова: інформаційно-аналітичний портал Українського агентства фінансового розвитку: URL: http://www.ufin.com.ua/analit_mat/strah_rynok/027.htm (дата звернення: 25.08.2019).
57. Офіційний сайт Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг. URL: <https://www.nfp.gov.ua>(дата звернення: 25.08.2019).
58. Офіційний сайт «Україна фінансова». Інформаційно-аналітичний портал Українського агентства фінансового розвитку. URL: www.ufin.com.ua/analit_mat/strah_rynok/027.htm (дата звернення: 25.08.2019).
59. Перелік фінансових установ, унесених до Державного реєстру фінансових установ: Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг Офіційний сайт Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг URL:

[https://www.nfp.gov.ua/ua/Derzhavnyi-reiestr-finansovykh-ustanov.html#\(дата звернення 27.08.2019\).](https://www.nfp.gov.ua/ua/Derzhavnyi-reiestr-finansovykh-ustanov.html#(дата звернення 27.08.2019).)